Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ЕРА, 25 АВГУСТ, 1983 ШУ. ● № 102 (6824). Мах 3 кеп.

СИХДЕ КХАШКАРА БАЛХАШ!

ХЬАЖКІАШ ЧУЭЦА КИЙЧДЕННАД

Толаме чакхдаьхар тха совхоза къахьегамхоша укх шерара хьуькъам чуэцара балхаш. Болх ипатовски хьэсапе вІаштІехьа а баьккха 14 балха дийнахьа йистебаьлар лаьтта леладераш 2607 гектаре тІа хьалкхедаь хинна ка бола ялат чуийца. Хьуькъам по хилавзар — хІара гектара тІара льлар 22,5 центнер. ХІьта, гурахьа дІадийнача ялата хьуькъам кхы а бокхагІа хилар.

Къаьстта доккхий толамаш даха вІаштІехьдаьлар Аьлти-Юртарча отделенера № 4 йолча ялаш леладеча бригада коллектива (бригадир М. Г. Беков). 419 гектарах хІаране тІара чуийцар 30,7 центнер ялат. Иштта, лакха хьуькъам кхебир укх шера Наьсар-Кертерча отделенера № 5 йолча бригада а (управляющи Б. Джамбуриев) — хІара гектара тІара 30 центнер.

Цо торо хилийтар пачхьалкхенга ялат дохкера план толаме кхочашъе. План 1600 тонни тІаийца социалистически декхар 1700 тонни йолаш пачхьалкхенга дехкар 2301 тонн ялат.

ХІинз совхоза лаьтта леладераш ялата лаьрхІа хьажкІаш чуэца кийчо еш ба. 1000 гектар дІалоац совхозе ялата лаьрхІа кхельча хьажкІаша. Тхо декхарийла да укх шера 3000 тонн фуальхьа хьажкІаш дІаяла. Из декхар толаме кхочашдергхиларах тешаш да тхо. Массанахьа а хьажкІаш дика тІаьхьнай. Цудухьа совхоза хьажкІаш лелаераш дага ба укх шера план 23 центнер йолаш хІара гектара тІара 30—35 центнер фуальхьа хьажкІаш чуэ.

Къаьстта дика хьуькъаш латт хьажкІаш Арчаков Іалиханеи Муцольцов Аламбикнеи звеной кхашка. Цар дош делнад укх шера хІара гектара тІара 50—60 центнер фуальхьа хьажкІаш яха.

Ялата лаьрхІа хьажкІаш чуэцаш хургья 20 агрегат. Цу техникo торо хулийтаргья 25 балха дийнахьа ялата лаьрхІа еррига хьажкІаш чуэца.

ХьажкІаш чуэцача хана цхьатарра тха кхоачашде деза дукха балхаш: чуэца еза коартолаш, генараш, шекара свеклаш, дІаде деза ялат, аха еза аьль. Уж деррига а балхаш хиннахьа чакхдаха деза. Цудухьа, чІоагІа лоархІаме да цу хана техникех бизза пайда ийбар. Из кхета а деш, боахама механизаторашa хІанзе а дика кийча а ль дІаоттаяьй хьажкІаш чуэцара эпаш йола техника. [illegible] кийчъеча дика къахьийгар механизатораша Арчаков ТІахІира, Зангиев Іабдул-Керима, Боков Висангире, Алиев Суламбика, кхычар.

А. ГАЗДИЕВ,
«Назрановский» совхоза кертера агроном.

* * *

Цхьайттала тІча пятилетка кхоалагІча шера доккхий декхараш тІаийнад тха «40 лет Октября» яхача совхоза хьажкІаш лелвераша. Оаха дош деннад 4650 тонн уж пачхьалкхенга йохка.

Йоккха балха опыт а йолаш дукха механизатораш ба тха совхозе из маьхе йола культура еза а ена шершера дика хьийхьа из хьалкхееш. Царна юкъе ба Кодзоев Бахьаудин, Гелисханов Юсап, Манкиев Висангири, Евкуров Жабраьил, кхыбараш. ДІадахача шера эггара дикагІа хьажкІаш хьалкхейир Кодзоев Бахьаудина. Республика бригадаштеи звеноштеи юкъе яьржача социалистически яхье котало а йоаккхаш 200 гектар долча кхайн хІара гектара тІара 70 центнер фуальхьа хьажкІаш яьхар цун звенос, план— 26, социалистически декхарех 50 центнер йолаш. ХІаьта бокха толам баьккхар Гелисханов Юсапа а. Цун звенос хІара гектара тІара 64 центнер хьажкІаш яьхар.

Дикка хаа я аз хьажкІаш хьалкхею. Са а вІаштІехьдаьннад толамаш доахаш къахьсга. Укх шера аз декхар тІаийцад хІара гектара тІара 45 центнер яккха. 240 гектар хулаш да звеной кха. ХьажкІаш хьалкхею индустриальни хьисапе. Уж дика хьуекъаяра деррига балхаш агротехнически бокъонаша дІа ма деххара шоай ханнахьеи дикеи чакхдаьхад оаха.

Къаьстта бокха теркам тІабахийтаб оаха минеральни удобренех ма боагтІара пайда эцара. ДІадахача шера хІара гектара тІа ворхІ-ворхІ центнер кхоачийташ азотни, фосфорни, калийни удобренеш кхачийтар оаха. Ма хетта хьуекъам дика болаш хьажкІаш хьалкхенра царех кхоачам хилавзар. Укх шера уж дукхагІа кхоачийт оаха. Цул совгІа къаьстта бокха теркам тІабахийтаб шийн ханнахьеи дикеи химически оасар дара. мугІараштa юкъе культиваш яккхара, яхы тІа эцараш чакхдахара.

Дика дийнай хьажкІаш. ДукхагІдолча гІадамех шишша хьажкІа йоалл, найслу кхоккха йоаллаш а. Уж деррига балхаш чакхдоахача хьинар па кхолеш къахьийгад са новкъоста Оздоев Заьлмаха.

Тха звенос социалистически яхь лелаю Манкиев Висангире кулгалдеш йолча звеноца. ДІадахача шера котъяьлар Висангире яр. Цо 200 гектар хулача кхайн хІара гектара тІара 57 центнер хьажкІаш яьхар. Дика хьуекъаш йоагІа цун хьажкІаш а.

Лоаццача ханеи цхьаккха хІама ца дойташ хьажкІаш чуэцара тхоай техника цІенхаштта кийчъяьй оаха. Низ ца кхобеш къахьегаргда тІаийца декхар толаме кхоачашдара.

А. ОЛИГОВ,
Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза хьажкІаш кхеех йола звеньевой.

ДОАКЪАР КИЙЧДАРА ЙОАКХО Ю

Юкъеваьнна сар къайла в воаккхаш. пхьарсаш санна соме томараш хулаш йоагІа ялата лаьрхІа «Назрановский» совхозе дІайийна хьажкІаш, михо эгаеш агІа шекара свеклай лордаш, дика хиннад генараш, цхьайолчар дозал пхьан килограммага дІакхоачаш хьахиннай коартолаш. Лоаца аьлча, мехка Кхачан программа кхоачашъеча шоай ма хулла доккхагІа даакъа юкъедахьара цІенхаштта къахьег пятилетка кхоалагІча шера совхоза коллективо.

Деррига балхаш вІаштІехьтІехьа чакхдоах. Ка боле, ялат чуийца а даьккха, хІанз низаш тІадерзадаьд аргІанера культураш чуэра. Къаьстта йоккха теркo ю совхоза администраце, партийни профсоюзни организацеша деттаm дола доахан шоза дукхагІа хилийтара КПСС Назрановски райкома пленумо 1982 шера тІаийца программа толаме кхоачашъяра.

Цу гІуленха ешаш йола базе тешшаме хьалъяра лаьрхІа вІашагІъехка цин мехотряд я совхозе доакъар кийчдеш.

Юкъерча Ачалкхе дІакхачалехьа «Сийна кхера» яхача моттаге вІашагІъаь дІайийнача хьажкІехе генарехи хьахинна мошa доакъар силоса лаьрхІа хьонхаш боахкар совхоза директора Бекова Мурада кулгалдеш йолча царех пхьа механизировании отрядера болхлой.

ДІадахача дийнахьа дотІа а дийлха кІал тІаьда яр. Яле а бІу па къовабеш хачача урхевах хьалтІайоагІача хана «Вихрь» яхача косилках шишша МТЗ яха трактор а тохаш болх бора механизаторашa. Цахадаш, пхьаннена тІехьа шоалагІъяр а йоагІаш, хьатІехар косилкашца хьокха моша доакъар силос чуйоллачеи детташ дола доахан долчеи дІакхухьаш йола лаьрхІа кузоваш кийчъяь грузовикаш.

Баркал але доагІаш шахьийгад укх шера совхоза механизатораша доакъара лаьрхІа йола культураш хьалкхоеш. Оасарех хІама юкъе йоаллаш цІена да кьахинна доакъар.

— ПланагІа хила доагІачул дукха дукхагІа а долаш юкъера лаьрхІача хІара гектара тІара 25 тонн моша доакъар доахк оаха укх кхай тІара. — йоах мехотряда начальника заместителa Албаков Салма.

Дукхьал цу цхьан мехотрядерча болхлоша доакъар кийчдара кампани дІайолаелча дола Аьлтий-Юртарчеи Наьсар-Кертерчеи фермашка итт эзар тонн гаргга сенаж силосл цІовгашка чуллаьдул совгІа 800 тонн силос чуеллай цар Аьлтий-Юртарча фермера детташ дола доахан ахкан замалахьа леладеча аргІе а.

Хьинаре болх бу Зеррагача мехотрядерча наха. Цхьа сар вал царна юкъе дийнахьара шийн балха норма дикка тІехкхоачаш ца еш. Къахьегамe оасарле къаьстта лакха йолаш болх бу Е-281 яхача комбайна тІа вагІача Зязиков Мусас. «Вихрь» яха косилкаш лелаеш болча Арсамаков ИбрахІима, Евлоев Амира, Гулиев Іийсас, Барахоев Ахьмада. Шоферашта юкъе яьржача социалистически яхье хІара дийнахьа эттера дукхагІа рейсаш ю Плиев Хьажмурада, Карахоев Къурейша, къонача коммуниста Барханоев Абухзита, Ахушков Мусас, Беков Яхьяс. Цар а дика къахьегача механизаторий а къахьегам белгалбоах ахчан премешца, Сийлен грамоташца, кхыра-кхыра теллача пІсчa вышеешица.

Иштта массане а болх бахах мехотряда низ дІакхоачплангІа кийчде дезар 300 тонн долаш хІара балха дийнахь 400—450 тонн моша доакъар кийчде.

Деррига шоай низаш оарцагІдаьха Плиевски отделене доакъар кийчдеш боахк совхоза парткома секретара Мислауров Увайса кулгалдеш йолча мехотрядера болхлой а.

ХІанзле дукха доакъар кийчдаьд цар а.

Иштта цІенхаштта оарцагІбаьнnaб совхоза къахьегамхой шоай хьайбашта доакъар кийчдара.

С. АУШЕВ.

24 АВГУСТЕ КХАЧЧАЛЦА ДОАКЪАР КИЙЧДАРАХ ЙОЛА СВЕДЕНЕШ

(тоннашцеи планах болча проценташца)

Районаш	Силос: Берриге кийчъяр	Силос: Проценташ	Силос: Цхьан дийнахь кийчъяр	Йол: Берриге кийчъяр	Йол: Проценташ	Йол: Цхьан дийнахь кийчъяр
Ножай-Юртовски	6470	65	—	9070	60	—
Урус-Мартановски	22130	59	—	2330	58	—
Назрановски	27030	52	400	3060	49	—
Советски	6670	52	—	3780	27	200
Гудермесски	17650	51	—	5770	67	—
Ачхой-Мартановски	14590	49	80	1960	47	50
Шалински	23670	47	—	4540	46	—
Надтеречни	25530	46	250	7310	43	195
Веденски	3980	44	—	3490	33	—
Грозненски	54690	42	400	6670	39	90
Сунженски	47750	42	—	4010	20	110
Шелковски	30000	40	380	23780	50	90
Малгобекски	8085	21	2825	3700	53	—
Наурски	11990	15	—	16460	41	—

● КПСС РАЙКОМИЙ ПЛЕНУМАШ

Корта болаш а кІоаргга тохкаш а

Укх деношка республике чакхъювл КПСС райкомий пленумаш. Цар дуц КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленумо, цига къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Ю. В. Андропова оттадаь декхараш кхоачашдара районий партийни организацеша чакхдаха дезача гІулакхех.

Масала, КПСС Урус-Мартановска райкома пленуме ше яьча доклада тІа парте райкома хьалхарча секретара А. Д. Кагерманова белгалдаьккхар, цхьайтталагІча пятилетка дІадахача шин шера пачхьалкхенна дІа па луш лаьттанцара а хьайбай а дукха продукци района тІайнсалга. Цхьа цІ совхоз лоархІаьлц къахьегама оасарле лакхъяра, материальни финансови ресурсаш дІайохийтилга кІезигдара, капитальни вложенех пайда эцара пІанех. Бахача наха бытовой гІулакхаш дара, торговле, наха кхыдоли гІулакхаш дара заданеш а кхоачаш ца еш йисай. Дукхьал дІадахача шера ворхІ миллион сом зе хиннад района совхозашта.

КПСС ЦК июньски Пленумо дІадехарашка хьежжа районе эттача хьала анализ а еш докладчика а прениешка къамаьлаш даьраша а белгалдаьккхар, парте райком а дукхагІа йола юкххьанцара партийни организацеш а халкъа боахама проблемаш, наха къахьегама а нравственни а кхетам балара, дисциплина а порядок а чІоагІъяра, тІадиллача гІулакхаш хьалхаре бехктохкам лакхбаре дешаш къестаде гІийртаьлга.

Цхьабакъда, цу берригача балхах боагІаш бола пайда хьабаланзар. ЦІенхаштта цун бахьанаш лаха гІерташ. уж дІадахара наькъаш белгалдеш бар пренешка къамаьлаш даьраш.

ЧІоагІа теркам тІабахийта дийцар пленуме даакъа лаьцараша къахьегамхошта атеистически, патриотически, интернациональни [illegible] там балара, парте районни организаце бош бола берригa идеологически болх тоабаре дешаш.

КПСС Урус - Мартановски райкома пленума балха юкъе даакъа а лаьцар, къамаьл а дир КПСС ЦК члена, парте Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара А. В. Власова. Идеологически балха шерра экономически Іалашо е эзилга, духовни, материальни, организационни факторaш шоайла вІаши тарье езаш хилар, белгалдаьккхар цо.

А. В. Власова цІенхаштта критика йир дош далара тІера болча а из кхоачашдара хайра хІама ца деча а Мичурина цІерагІча совхоза директора В. Зелимхановна, «Красноармейский» совхоза директора Р. Исламовна, кхычарна.

Дийцача дешах шерра соцам тІаийцар парте райкома пленумо.

КПСС Грозненски райкома пленуме ше яьча доклада тІа парте райкома хьалхарча секретара А. И. Воронкина дийцар идейно-политически балха юкъе кхоачамбоацараш хиларо коллективе хьахиннача морально-психологически хьала анализ е ца харо а безам ца хиларо а боахамий экономически эффективность лакъец хиларах, наха юкъе лерттІа беча политически, идеологически балхо къахьегамхой хьинар а саккетам а лакхбеш хилара.

Пленуме къамаьлаш даьча газ чакхйоахача завода оператора С. Бабкина, Горячеводски УВР бурувдеттачо В. Сташкевича. «Атагинский» совхоза директора Х. Витушева, «Куларинский» совхоза МТФ бригадира Я. Кадырова, кхычар дийцар района экономика дІахо айяра, къахьегама дисциплина а порядок а чІоагІъяра, наьха бехктохкам айбара, политико-кхетам балара болх тоабара де дезарех.

Парте Грозненска райкома пленума балха юкъе даакъа а лаьцар, къамаьл а дир КПСС обкома бюро члена, Нохч - ГІалгІай АССР Лакххехьарча Совета Президиума председатела Х. Х. Бокова.

Къахьегама оасарле лакхъяра, Кхачан программа толаме кхоачашъяра, белгалдаьккхар КПСС Надтеречни райкома пленуме, лоархІаме хІама да хьалхалаттарий опыта шерра пропаганда яр, коммунистически къахьегама тІехьара болам боарвабар.

ЧІоагІа теркам тІабахийта дийцар цига наха атеистически интернациональни кхетам балара дешаш. КПСС райкома хьалхарча секретара Г. Г. Махмуре яьча доклада тІа а пренешка къамаьлаш даьраша а иштта цІенхаштта дийцар къахьегамхошта идейно - политически нравственни кхетам баларца дувзаденна дешаш.

Пленуме къамаьл дир КПСС обкома бюро члена, НГІАССР пачхьалкхен кхерамалел комитета председатела В. И. Белозерова.

Сунженски партийни организаце, аьлар докладчика КПСС райкома хьалхарча секретара Б. К. Чагиева, идеологически, политико - кхетам балара болх тоабарах йола парте XXVI съезда, КПСС ЦК июньски Пленума решенеш кхоачаш а еш, пропагандистски средствеш хоадам болаш йола халкъа боахама проблемаш къоастаяра, къахьегама кхетам балара, дисциплина а порядок а чІоагІъяра, организованность а тІадиллача гІулакха хьалхара бехктохкам а айбара тІаерзаяьй.

Докладчика а пренешка къамаьлаш даьча XX партсъезда цІерагІча колхоза парткома секретара Н. Захарченкос, районни газета редактора И. Чунихина, комсомола райкома шоллагІча секретара Р. Татиева, кхычар критически анализ йир коллективашка идейно-кхетам балара болх лерттІа ца лелабара, кадраш кийчъеча а дІахоха нийсъеча а цІенхаштта гІалаташ дуйлийташ хилара. Атеистически кхетам лулга Іилман ларда тІа а хьадда а леладе дезилга белгалдаьккхар пленуме.

ТІаийцача соцам тІа белгалдир къамаьлаш даьраша дийца гІалаташ цІендаь дІадахара де дезараш.

Пленуме къамаьл дир КПСС обкома бюро члена, НГІАССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела С. Н. Кожуховс.

Город Грозне Ленински района партийни организаце балха цІенхаштта анализ йир КПСС райкома XIII пленуме доклад яьча райкома хьалхарча секретара П. Н. Громова. Цхьайолча предприятеша а организацеша а кхоачашъац шоай планаши социалистически декхараши, дукха кхоачамбоацараш да капитальни гІишлошъеча, лерттІа пайда эцац материально - технически ресурсаех, аьлар цо.

Докладчика а пренешка къамаьлаш даьраша а дийцар партийни организацеша беча идеологически балха юкъе нийслуча кхоачамбоацарех.

Пленума балха юкъе даакъа лаьцар КПСС обкома бюро члена, КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара Н. Н. Семенова.

ДАЙМЕХКА ГІОЛЛА

✦ МОСКВА. Коартолаш чуэца йолаенай Подмосковьера еррига районаш. Доккхий толамаш доахаш къахьегаш я Раменски районерча «Борецк» «Ленинец» яхача колхозий, Дмитровски районерча «Яхромский» совхоз - техникума транспортно - уборочни комплексаш. Цига цхьан гектара тІара чуэца хьуькъам 200 центнерал тІехбоал.

✦ КИШИНЕВ. «Кха—завод» яха свекловични конвейер болх бе йолаенай Молдаве. Мерзача оалий эттара хьалхара бІаьл тоннаш уж чакхдоахача предприятешка хьаккхьчад. Хьалкхедаьчох бицна пайла эца гІерт свеклаш чуэцарен чакхъяхарен цаІ йолча комплексни планагІа болх беш йола конвейера хІара звено.

✦ ДНЕПРОПЕТРОВСК. Поездашта формировани елга эргадьнкха тоадаьд Нижнеднепровск — Узел яхача йоккхача станце. Сортировочни горна тІа кулгашца тормозаш еттара меттел балха юкъейоаланьй механически замедлитель. Из хьаьяй машинаьнъа транспорта инженерий Днепропетровски института Іилманхоша. Устройство болх бе йолайолийт оператора управлени еча пульта тІара. Из керда устройство лелаеш атта а компактни а я. Из балха юкъейоаларо баьхах мукъавоакх тхьо совгІа болхло.

✦ МИНСК. Белоруссерча бовзаш болча мастерий шовзткъеи итт совгІа произведени юкъейолаш йола графика выставка Минскера Афинашка дІаяхьийтай. Грецерча искусство дукха езараштa довзаргда иштта халкъа говзанчий балхаш а—панно, чах иь хІамилгаш, керамически изделеш, кІадаш. Выставка Грецие хургдолча Советски Союза денешца нийсъяль я.

✦ БАКУ. Хьалъяьнай Вокуна йисте хьалъеча макаронни фабрика керттера производственни корпус. Хьалъяь йоалаш латт административно - бытовой корпус, фасовка цех, предприяте кхыйола дукха объекташ. Цу фабрико хІара шера арахецаргья 20 эзар тонн макаронни изделеш.

✦ ВИЛЬНЮС. Литовски студе кинематографисташа сурташ дахара йола моттиг хержай Игналински атомни электростанци хьалъеш йола гІишлон площадка. КПСС XXVI съезда решенегІа хьалъеш йолча цу энергетически гигантана хетадаь документальни фильм даккхара болх дІаболебаьб цар укхаза. Картино мехка тайп - тайпарча мийнгашкара Еррига союзе гІишло хьалъеча баьхка Атомград хьалъераш дІабовзийтаргба еритебала.

(ТАСС).

ЮХАКХОАЧАЕШ ЙОЛА АППАРАТ ІОЕССАЙ

Никъ бара управлени ю центр, 23 август. (ТАСС). Тахан московски ханах 15 сахьати 02 минути яьлча никъ бара оттаьча программага хьежжа «Космос-1443» яхача кема - спутника юхакхоачаеш йола аппарат кІаьдда Іоессай Советски Союза территоре тІа белгалъяьча районе города Аркалыка къулба - малхбоалехьа 100 километр гаьна.

Лаьтта кхоачадаьд 350 килограмм тайп - тайпара мовхьаш, цу даькъе геофизически толкамий программагІа космонавташa Ляховеи Александровеи даьхача суртий фотопленка, орбита тІа яьча астрофизически, технологически, биологически экспериментий материалаш а йолаш. Юхакхоачаяьй иштта шоай ресурс кхоачаенна йола «Салют-7» яхача станце бортовой системей цхьайола агрегаташ, прибораш, элементаш, дІахо йодача хана Іилмани проектно - конструкторски организацешка царна чІоагІа анализ ергйолаш.

«Космос-1443» яха кема-спутник дІахо никъ беш да.

ТАСС-а СУРТАША ДУВЦ

БЕЛОРУССКИ ССР. ГІишлон материалий промышленноста бІаь совгІа цІи йола оборудовани хьеш йолча «Строммашина» яхача могилевски заводе цхьан ялнагІа бу металл кходара тІадерзабаь болх. Конструкторашеи технологашеи творчески болх беш хилар бахьан долаш машинаш дикка яйгагІеи оасарегІеи болх беш я. Иштта, масала, тІеххьарча итт шера талгІеш йола шифер хьаяра йола автоматически лини хьеча Іаьржача металлий прокат дІаахийтара нормаш 12 тонн кІезигъенай.

ХІара шера 70—80 тонн металл кхоу проката ло боаккхилга тоадара, грунтови профилаш юкъейоалаяра, механически обработкана лаьрхІа припускаш кІезигъяра чотагІа.

Дикка доккха даакъа юкъе кхухь заводской рационализатораша. Алхха хьалхарча ах шера новаторий предложенеша торо хилийтай 139 тонн металл кходе.

СУРТА ТІА: завода технологаш В. Н. Прокогин, В. А. Минчуков, В. М. Матюшевский прокатах пайда эцара дикагІйола варианташ лохаш [illegible].

Н. ЖЕЛУДОВИЧА сурт. ТАСС фотохроника.

ТОЛЬЯТТИ (Куйбышевски область). Волжски автозавода специалисташа кийчъю городашта юкъе хІамаш дІа-юха кхаьхьара йола мукъ кхухьа малотоннажни электромобилаш. Цу тайпарча машиний опытни образецашта испытани еш я.

Тешаме а экономични а электропривод йолаш я электромобилаш. Батареяшта цкъа зарядка йича 85—100 километр никъ бе йиш я. Кердача машинаца дІахьорг бола мукъ — 300—500 килограмм. Болх беш болча моторо араяхувса газаш йоацаш йолча автомобило тІо дерзда городера фо цІенагІо хилийта, улицашкарча тарой боарам кІезигбе.

СУРТА ТІА: ВАЗ-2802 яхача электромобила опытни образец. Городерча кварталашка гІоала 500 килограммага кхоачаш дукха мовхьаш дІа-юха кхаьхьа лаьрхІа я из.

Ю. ВЕЛОЗЕРОВА сурт. ТАСС фотохроника.

КЪОНАЧА КОЛЛЕКТИВА ГIУЛАКХАШ

Укх тIеххьарча хана толаме къахьегаш я художественни керамика Дуба-Юртовски фабрика коллектив. Хьал пхи ди хьалха кхоачашйир цо промышленни продукци арахецара ворхI бетта план. Дикка тIехкхоачашдир фабрика болхлоша шоаш тIайийца социалистически декхараш а. Ер шу доладелча денз пачхахьалкхен пленагIа лаьрхIачул совгIа арахийцай ткъо эзар совгIа сома мехка промышленни продукци. ТIайийцача социалистически декхарех лаьрхIачул совгIа кийчъяьй эзараш керамически изделеш.

Фабрика коллективо арахецаш йола керамически пхьегIаш, сувенирни изделеш вай республике бахача наха чIоагIа хоаттаций дика дIаэцаш я. Дукхьал укх шера фабрике арахецача массехк изделена пачхахьалкхен дикала Знак еннай. Уж кийчъяраш ва техники художник, комсомолец Адаев Iийса. Пятилетка кхоалагIча шера цо кара а ерзайта арахеца йолаьй укхаза «Бустам», «Безам», «Гера» яха сувенирни изделеш. Царна массане а пачхахьалкхен дикала Знак енний.

ХIанз «Бустам» яха сувенирни изделиларде а лувцаш нараерзаеш я «Зезаг» яха издели. Кастта дукха арахеца йолаертьа уж изделеш.

БартхьоагIе йолча фабрика коллективо ший хьинар кхо ца деш къахьегар бахьан долаш боаггIача боарамагIа дIабода цун болх. Цудухьа художественни промыслай производственни объединене-на чуйоагIача фабрикашта, цехашта юкъе лаьрдача социалистически яхье укх тIеIра шоллагIча квартала итогех хьалхара моттиг яьккхар Дуба-Юртовски фабрика коллективо. Из бахьан долаш объединене карара кара тела ЦIе байрак а луш, хьалхара ахчан преми хьожайир цуна.

Хоаш ма хилара Дуба-Юртовски фабрика хьалъялехьа республике хьеш яцар керамически изделеш. Воаццаш бар цу гIулакха эшаш бола специалисташ а. Республика просвещене министра приказагIа Дуба-Юртовски юкъерча школа 9—10 классашка юкъедоаладир керамически изделеш хьаьра бола говзанчаш кийчбара дола производственни дешар. Массехк вIаьмгаг, цу даькъе фабрике къахьегаш вола мастер Патаев Iаддурахьман Абдулаевич а тIехьа бахийтар вай мехкарча тайп-тайпарча дешара заведенешка керамически изделеш хьае Iомабала. Иштта хьайийллар фабрика. Дукха юкъ яладехьа керамически изделеш хьаяра балхах кхийтта а яхийтта бола кагирхой хьехамчаш а хьалийлар укхаза. Уж саина бараш кагирхоашта тIачIоагIбелга шерра даьржаво фабрике.

Къоначи фабрика кулгалхоша, партийни, профсоюзни организацеца шоай дерригача низаш оарцагIа а даькха къахьегар бахьан долаш доладелча хана эшайир нийслуш хинна халонаш. Къахилар керамически изделеш хьаьра даькъе лакха квалификаци йола говзанчаш. Къонача коллектива сий лакха лоаттадара шоай хьинари низи кхо ца беш къахьегаш боинха сакхетаж болаш бола нах ба хIанз предприяте. Царех я заготовительница, кагирхой хьехамча Лабазанова Асет, комсомолка гипсолитейщица Дзудаева Есита, комсомольско-кагирхой бригада кулгалхо Джамулдаева Розан, оператора литейщица, юрта совета депутат Хизирова Айза, профкома член, слесарь Багаев Салах, цар бокккагIбола новкъостий, обжигальщик Халидов Сайде, электромонтер Магомадов Леча, производства мастер Патаев Iаддурахьман, кхы дукха бараш а.

Дика вIаштIехьдаьккхад фабрике бийдал, материалаш кхоелга. Цудухьа арахецача продукцега дIадодаш дар 3—10 процент кIезигагIа да лаьрхIачул. Пачхахьалкхена баь пайда эзараш сомаш ба.

Фабрика коллектив кердача къахьегама толамашка кхувлара докхха новкъостал ду предприятерча болхлой къахьегама, быта, культурни салаIара хьалаш тоедаро а. Болхлошта эшаш дола спецбаракъаш да. Деякъийта укхаза къахьегаш бараш бел бIайха кхача ба. Фабрика болхлошта лаьрхIа хьалдаьд бархI квартира йола цIенош, кастта эксплуатаце дIалургда уж. Каст-каста вIашагIа бетталуш салаIа экскурсешка ух фабрика болхлой. Художественни самодеятельноста дика коллектив а я фабрике вIашагIъелла. Цо каст-каста концерташ тел болхлошта, юрта бахача наха.

М. ЗАКРИЕВ.

Дукхачу хан деза Грознерча станце дежурни волаш болх беш ва коммунист Гусаков Николай Семенович. Чоалхане а бехктохаме а балхаш да цо дераш. Грознерча машинальхьа станце гIолла дукха дIа-яха ухача поездашта регулировка еш ва из. Ший бехкагIа цу болха тIа тьовзам хилнйтац. Ший декхарех дика лоархIаеш я сигналист Т. Болдырева а.

СУРТА ТIА: (хьалхарча плане вьрдехьара аьттехьа) дежурство дIахьош ба Н. Гусакови сигналист Т. Болдыревай.

В. ДЗИСЯКА сурт.

ЛАЬРХIАР КХОАЧАШДЕРГДА

Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьтта промышленноста 90 шу дизара долча цIейна магIаболхаш дика толамаш доахаш къахьег Грозненски опытно-хьокхама бурув тохара балхий управлене барттайнача коллективо. Къаьстта белгалйоалаш къахьегаш я буровой начальник Хожахмадов Сайпуддин Баудинович керте латта № 153 йола бригада.

Балха тIа доккхий толамаш карагIдувларах цунна еннай СССР мехкдаьтта промышленностен мехкдаьттая газовни промышленноста профсоюза ЦК диплом, «Грознефть» объединене Сайден грамота.

Цу бригада дика болх дукхаза белгалбаьхаб маьхерча совгIаташца, грамоташца. ЦхьайттагIалагIча пятилетка кхаь шера бурув тохара план бригадо 4 августе хьатIакхоачаш яь яьккхай. ХIаьта Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьтта промышленноста 90 шу дизара тIаийца социалистически декхараш цо кхоачайдаь дикка ха я. Укх бетта бурув тохара план 9 августе кхоачашйир цу бригадо.

Сево доахийт уж толамаш?

Эггара хьалха белгалдаккха деза, бригада коллектив кхотаенна, вIашин эшачунга хьожаш хилар. ШоалагIа-дале, къахьегамен производственни дисциплина телхаеш моттигаш ца нийслуга. Укхаза хов къахьегам нийсса вIаштIехьбаккха, материально-технически Iалашо елга лерттIа леладе. Цу дерригена хьахулийт балха тIа дика толамаш. Бригадера хIара смена хувцалуча хана производство соца а ца еш хузц вахташ, цо торо лу болх ритмично дIабахьа.

Буровой начальника Хожахмадова дувц шоаш доахача толамех лаьца: «Тха бригада улл «Правобережнал» оалача майдан тIа. Бригада дукхагIча даькъе лакхерча мела бурув тохаш я. Скважина проектни кIоаргал 5500—6000 метр я. Геолого-технически хьалаш чIоагIа чоалхане хилар бахьан долаш лаьттагIа Iочуйоанйташ йолча обсадни турбай чIоагIали уж лерттIа вIашагIийхка хилари чIоагIа лоархIаме да.

Дукха ха йоаццаш ОС-243 яха керда остеш уттаде дайнад тхо бурув тохача. Цар балха овсарле лакхьелга гучадаьлар Майкопски оалача майдан тIа бурув тохача хана. Уж осташ балха юкъедоаладаро бурув тохаш дIайода ха 10—15 процент кIезигйир. Цхьабакъда, уж Iалаьмате кIезига арахецаш да хIана. ХIаьта уж серийно арахецна доладелча болх дина аттача баргбер».

Къахьегамен производственни дисциплинах лаьца дувцаш Хожахмадова аьлар: «Укх тIеххьарча шин шера дисциплинах дола дош дувца дийзадац тха коллективе. Бригадера хIара саг шийна хьалхашка латта декхар бокъонца довзаш, ше къахьегача коллектива сий ший дар санна лорадеш ва. Цудухьа толамаш а да тха гIадбугаш».

Бакълув бригадир, хIана аьлча, цхьайолча хана вIалла лоадам боаццаш хеташ дола хIама теркал ца деся дитача, тIехьагIа цох чIоагIа хатар хила тарлу. Цу даькъе цхьа масал доаладир сона Хожахмадова. Бригада смеnаш хувцалуча хана инструменташ, оборудовани, балха моттиг цхьалха ца йоаккхаш цхьан сменага вокх смено дIалора. Цудухьа балха хьабаьхача наькха дукха ха езеш хьа йовра, лостам беш Из гIулакх ший ханнахьа зийра бригадерча коммунисташа. ХIанз балха ха йистелнача смено инструмент, оборудовани цIенйий дIалу хьатIайоагIача сменага.

Слесараша, электромонтераша шоай ханнахьа оборудованена кулг тохар бахьан долаш ремонтни балхашка дIайода ха геттара кIезигъеннай Хожахмадова бригаде. Къахьегам иштта вIаштIехьбиннхарах, бурув тохача оборудоване болх ца беш йоаккха ха лоацъяраш, бийдал, кхьнола материалаш кхоярах наькха санна тоаденнад бригада техникно-экономически хьоххамаш.

ХIара балха смена чакхъялча бригадерча наха гучадах кхоачамбоацараш, уж дIадахара наькъаш дех. Социалистически яхьа экрана тIа хIара дийнахьа бIаргаго йиш я тIехьабусарий а хьалхалаттарий а цIераш.

Социалистически яхь лерттIа вIаштIехьяьккхарах тийша да балха толамаш. Цудухьа цу гIулакха а бокказа теркам тIабокийт бригадерча коммунисташа, хьехамчаша, производства ветеранаша. Цар кIаьд ца луш коллектива юкъе политико-кхетама болх бу.

Шоашкара хьоккам эца мегаргдола, балхах дика кайоалаш бола нах дукха ба Хожахмадова бригаде. Царех лархIа мегарга: буруваеттараш С. Маaев, А. Реутов, бурильщика гIоьча С. Марзоев, слесарь Г. Жаутханов, эл. монтер А. Коротенко, лаборантка М. Голобородько, иштта кхыбараш.

Д. ГАВАЕВ.
Грозненски УБР [illegible] инженер.

КЪОНГАШ ДАЬНА ТАРА ХИЛА ГIЕРТ

Веденски районе «Прогресс» совхозе механизаторашта юкъе дикачарIа доархIаш ва тракторист Ушаев Ширвани. Из сий цо деккхад хьежаш къахьегарца.

Совхозе механизатораште юкъа наст-касте хоз: «Ширванега зетта воаца со. Цунна дика доза тракторий моторах... Ширванега алеа Iа, цо новкъостал дергаь хьона...» — ахаш. Из иштта де а да. Ширванена дика йовз техника, новкъоста эшача гIоде нийча ва. Цуа совгIа, ше массане масал а гойташ къахьег.

Ушаева даькъа цо тоаццаш дIаьхьош боаьаме лаьтта кхера балхаш, доакъар нийцдир, из фермашта юкъе хьатIаосйар, къайдола гIулакхаш. Массанена а кхоеу из, бакъда, карарча шера цо кхоачашдеча балхашта юкъе эггара керттера дар де ялета лаьрхIа хьакхIаш кхацар.

Укх шера боаьаме 220 гектаре тIа кхою ялата лаьрхIа хьакхIаш. Церах 150 гектар лелаш а, Ширвани кулгалдеш йола механизированни звено. Звенона чубоагIаш ба Ширване къонгаш: Валиди Хьамзати, ХIаьта шиннена а дика толамаш доах балха тIа. Дас къийкар хьайнйцад цар.

Цу звенос доал деча лаьттах дика хьукъаш латт хьакхIаш, боах агротехнико дIадоахаш тайпара бер: хамоше оасар дар хьакхIашта. Укх шера районе дукха йоачаш хилар бахьан долаш оасар сиха гIадоалар. Цудухьа хоза дахача кIаpа дахна хьакхIашта фесар доре хьенос. Оасар дIадаькхачул тIехьагIа минеральни удобренеш тахар. Цо торо хилнйтар хьакхIаш дика хьуьгьае.

— Укхазе сов листа йолаш тIоаьннай хьакхIаш. Агротехнико дIа ма дехахара уж нийлна йоа гIадама хьакхIаш хьала хургья, — яаш, хьехар ду Ширвание шин къонгашта, цар кхаьча хьакхIашта юкъе гIойла хьожаш чакхдоалаш.

Цу минута уж нийлхье воалу Ширвани шаькха воI. Иштта болх бе чакхбоал уж дерригача а кхай тIа.

Самукъадоал даь цай ши воI лаьтта, ялат дезаш болаш. Цу шиннега доаьйла яха а боалаш болх бейт Ширване.

Ширвани боаьаме дика къахьана лоархIаш ва. Шийна мерагIдаьна дика хIама, шийна воар совхоза берригача а механизаторашта дIадовзайта гIерт из. ХIаьта шие ца кхетар церга дIахьетта в хьа хеташ вац.

С.-Хь. ДАДАЕВ.

ХОЗА КХЕЛ ЙОЛА ГОРОД

Йоккха яц Назрань. Цох город хинна а дукха ха яц. Из денца дегIайоагIаш латт. Укхаза я района керттера промышленни предприятеш. Городерча 9 предприяте къахьегаш ва 3,6 эзар саг. Массарел йоккхагIа я Ахриев ГIапура цIи лелаю «Электроинструмент» яха заводи трикотажни фабрикеи.

ТIеххьарча хана ший болх тоабеш, кхоачамбоацараш дIадахара шоай беррига низ тIабахийта къахьегаш я трикотажни фабрика коллектив. Наьсархоша хьаю продукци йовзаш я вай мехка дукхача городашка, юрташка. Соахка трикотажницаша арахийцай 5891 эзар сома мехка продукци.

Кхачан промышленноста 2 предприяти я городе: хьоар доаккхен маькх юи заводи. Хьалхарьар болх беш я 1929 шера денз. Цу къаьнача завода реконструкци йир 1964 шера. Цо вIаштIехьдалийтар продукци дукхагIа а дикагIа а хилийта. ЦхьайттагIалагIча пятилетка шоллагIча шера хьоар доаккхача заводо тIеххкхоачашйир план, дика къахьегаш я цун коллектив нарарча шера в.

1966 шера болх бе йолаелар маькх ю завод. Алхха соахка укхаза арахийцай 6255 тонн маькх, булкаш, чIоракаш.

1929 шера денз болх беш я кирпичкаш ю завод. 1982 шера цун коллективо арахийцар 9 млн. 739 эзар кирпичк. Завод хIанз кхы тIа тоаеш, шеръеш латт. Цу гIулакхо йиш хулийтаргьа районна гIишлон организацей а бахача наьха а хьашташ дикагIа кхоачашде.

Соахка города промышленни предприятеша ехача продукце ерргга объем я 37,5 млн. сом.

Назране масс предприятешка а организацешка а болх беш ба эзараш нах. Горожаний хьашташ кхоачашдеш и торговлен общественни кхачани 47 предприяти. Царна юкъе я ресторанаш «Вайнах», «Джейрах», бар, кафетерий, универсам, 2 универмаг, 3 хозтоварий, «Мебель» яха а тикаш. Бытовой гIулакхаш деш йола тоъал дукха мастерскеш, пункташ я.

Шерагар - шерага хозагIа хулаш латт город. 34 километр наькъашта асфальт биллаб, 2418 квартира чу газ чуйиллай, 40 километр хий диллад, 9 улица тIа лазпаш яхай.

Iалахьате чIоагIа хувцаденнад города культурни вахар. Назране общеобразовательни 5 школа я, дешаш 3563 бер а долаш, шин профессионально - технически училище балха говзалаш Iомаеш 976 саг ва. Цига дийша баьлча цар къахьег «Электроинструмент» заводе, трикотажни фабрике кхыча предприятешка. 710 бер да 8 дешица даха ха йоадача учрежденешка, культура Дворецн Цlан, 2 киноустановка, 4 библиотека я 50 эзар экземплир книжни фонд йолаш, 13 медицински учреждениеш я Назране.

Городе къахьегаш ва 773 халкъа боахама специалист царех 210 хьехархо, 106 лор, 297 юкъера медицински балхахой.

Соахка Назране хьайийллар бувзама городской отделени, аптека. 51 квартире газ чуйиллар, хьалдаьд 110 квартира йола цIа.

Карарча шера тоаергьа Пионерски, Ингушски, Коммунальни лха улицаш. Ремонт еш латт 1 микрорайонерча вIаштIардача вIеношта, цу гIуланха дIахийцад 70 эзар сом.

Шу доаш хьалъяьрргья городской котельни. 250 сага моттиг йола а 600 уйахо дийнахьа тIаяца а йиш хургйола больничини комплекс.

Аз лакхе дийцачо хьахьокх мел дегIаенай наьсархой город. Бакъда, де лерхIаш кхы а дукха хIамаш да тха.

ШийттагIалагIча пятилетке Назране хьалъе лерхI «Электроинструмент» завода филиал. Из хургья къаьстта завод миссел хIана яц аьнна йоккха. Цул совгIа, хьалъе лерхI «Нефтеприбор» яха керда завод. Цига болх беш хургва 1,5 эзар совгIа саг. Дикка лакхлургья хьоар доаккхача, кирпичк еча заводий мошносташ. Цу гIулакхо кхы а йоккхагIа хулийтаргья Назранера болалой класс.

Шерлургда города доалув а, Назранех хьатохаргда Альти-Юрт, Гамурзиева, Наьсар-Керте, райбольницея Крепости улла лаьтташ. ТIаккха города территори шерлургьи 535-ра 1402 гектарага кхоачаш. Горожанаш 30 эзар сагага дIаккхоачаргба.

ЧIоагIа хоза хургья города центр Слава яха мемориал хьалъяьльча. Из памятник оттаду Сийлехь-боккхача Даймехка тIем тIа байнача турпалашта. Укхаза, города хозагIча моттиге, наьсархоша дездергда вай мехка цIейш.

Хоза, беркате а кразе а я города кхел. ХIаьта кхоане кхы а сийрдагIа я. Берригача советски нахаца шерра тIа боахаш коммунизмага болх наьсархой, деина хоздеш шоай беркате лаьтта.

С. МУЦОЛЬГОВ.
Назрановски горисполкома председатель.

ПЛАНАШИ КХОАЧАШДАЬРАШИ

ЛАЬТТАН КIАЛХАРА ГАНЗАШ: ЛАХАРИ ТАХКАРИ

Дувц РСФСР геологе министра Лев Ровнина:

— Российски Федераце территоре тIа 70 процент совгIа мехка лоархIаме дарех пайдане оахкалаш да. Практически геологоразведка керттера декхар оаха лоархI шин ханнахьа промышленностен юрта боккъамен хьашташ минеральни бийдалаца кхоачашдаь ца Iеш, перспектива эшаргдарел дуккагIа пайдане оахкалаш Iалашдар. Лаьттан кIоаргаленаш тахкачар шерагара-шерага шерьаю мехка минерельно - бийдала база. Иштта, тIеххьарча шин шера республика карта тIа Iотта-яьккхай 38 керда мехкдаьтта доалла моттиг.

ЧIоагIа боккха лоархIам болаш да Уральски лоамашта юкхе Оренбургье яхача моттиге йоккхача кIоаргаленашка Зайкински газоконденсат кораяр, къулбаседе мехка европейски даькъа тIа —мехкдаьттен гази йоалла моттигаш. ДIалахача шера чIоагIъяьй газа, конденсата, сера Астрахански газоконденсат йоаллачара хьалхарча аргIа запасаш. Малхбоалерча СибарегIа белгалъяьха я Собински газа Даниловски мехкдаьттен доалла моттигаш.

Бакъда, дукхагIа дола мехкдаьттей гази телар-м Тюмень я. Укхазара мехкамнашка кхоач хIара кхоалагIа йола газа кубометри тIара шоллагIа йола мехкдаьтта тонни. Уж телараш я хIанзарча промышленни эксплуатацена экономически пайданагIа йола 35 моттиг.

ХIанз Малхбузен СибарегIарча регионе хьайийлла 300 гаргга моттиг я. Iаламе дукха вIаштIара йолча мехкдаьтта газех хIанзарчоа пайда эцаш лакхераяраш, мезозойски тIоанашка хьахиннараш мара яц. Кхы а ширагIарча палеозойски тIоанашкара хьатехача хьайхарча кIежо (из тохийтаяр геологоразведчикаша соаьгна) беньдар мехкдаьттан газех бассейнаш долча кIоаргга лаьтта кIалхи, шерйир Тюменски областе мехкдаьттен газе даккхара перспективаш.

Iаламе экстремальни хьале индустрена лаьттан чу тахкара йола школа хинна хIаьттай Тюмень. Дкала а хьалха затташ долча лахарах тахкарен кхоачамбелга укхаза массе хана а цхьаьна хилийта дезаш хул моттигаш хувцарна, кердача кIезига тахна йолча геологически хьакъехьа халача къулбаседен районашка дIахьарда. ДукхагIа йола мехкдаьттен гази доала кIоаргга бурув детта бригадаш къахьега дезаш хул шера 300 дийнахьа минус температура йолча зонашка.

Халача моттиго ший боккъо уттаю. Опыто къахьеккхача бесса, Малхбузен СибарегIа юкъерча районашка болх беш йолча бурув деттача дикагIча бригадаша чекхйоах шера шовзткъа эзар метр гаргга кIоаргга тахкара сивнинаш. ХIаьта Гаьнарча Къулбседе (хIанз бурув деттара кIоаргаленаш сихха дукхагIа хулаш латтача) цу юкъа итт-пхийтта эзар метр мара яьккхац. ХIаьта хала дале а, геологоразведчикаш лакхъеш боагIа шоай балха темпаш.

Рудни а рудни йоаца а моттигаш тохкаши лохаши локкхий балхаш ду мехка малхбоален районашка. Байкало-Амурски магистрало йоккха торо ялар геологашта сихагIа моттигий кIоаргаленашка кхача а, кердача минеральни бийдалин доагорани хьасташка бода никъ хьабелла а, уж ларде а лоацаш йоккхий территориально-производственни комплексаш хьае а.

Алхха БАМа хьашташ кхоачашде, цун йона тIа ергйолча городаштеи юрташтеи кийчдаь да 60 гаргга гIишлон материалешн лаьттан кIалхара хиш доза моттиги. Магистрала юкхерча зонашка кораьйй керда Iалама ганзаш — дошув, олово, цIаста а аьшка а руда, кIор, апатиташ. Къулбаседа - Байкальски ТПК районашка 30 моттиге корадаьд, цул совгIа, перспективни хургйола тайп - тайпарча пайданерча оахкалий руда тела моттигаш а. Холодински полиметаллически оахкалаш дола моттиг а. ЛоархIаме моттиг цу районе дIалоацаш я Молодежнов сала хризотил-асбеста моттиг ше морг кхы доацаш дола, цунах доахкаш дика даккха йола текстильни тахьаш долаш.

БАМо иштта торо аургья промышленно карадерзаде довзаш дола Удокански цIаста рудай моттигера рузкъа. Лоаман-технически хьале хьайийллача способаш а из даккхар хала хургдолаш даш: рудаш кIоарга ахкаш. ЧIоагIа дукха цIаста доаллаш да тIоанаш а. Удокана районашка иштта кораьй моне хулача кIорай моттиг.

Къулбехьен - Якутски ТПК сихха дегIайоалаяра пламдаря а цун бийдала база а хинна дIахийттар укхаза тахка йола Нерюнгрински моттигашкара энергетически а моне хулача а кIорай 11 млрд тонн йола запасаши Чаро - Токкински, Таежни, Денисовски, Пионерски моттигашкара 4 млрд. тонн совгIа йола аьшка рудай запасаши. ДукхагIа тахкача моттигий хьал хьадийлла балхаш де торо луш да. Къулбехьен Якуте керда йоккха Iаьржача металлурге база йиллара гIо ду иштта шерача Лено - Вилюйски мехкдаьттан газен провинце Iалама газ йоалла моттиг кораяро.

БАМ яха никъ буллача зона тIа эггара чIоагIагIа карерзаяь йола территори Комсомольски промышленни комплекс я. Укхаза сооружни моттига бина тIа болх беш я минеральни гIишлонашта йола материалаш хьэю предприятеш. Солнечни яха лоаман-обогатительни комбинате. БIаьш миллионаш тонн тайшача кIора запасаш йолаш я Комсомольск - на - Амуре яхача моттига 30 километр мара гаьна йоаца Лавски моттиг.

Ерригача республике шерра доладаь да тахан бийдал йоалла моттиг лахар. Курски магнитни аномале тIа хьайийллай 1,5 млрд. тонн аьшка рудай запасаш йола Разумински моттиги хьалхара апатита рудай зонея. Иркутски областерча Непски бассейна чура калийни тух 2,5 млрд. тонн да.

Агропромышленни предприятей хьашташ кхоачашде Нечерноземной оалача зоне такха-корадаь да кхо эзар совгIа карбонатни гIишлонийн материалаш тела моттиг кирпичк а керамически трубкаш а еш йолча производствана лаьрхIа бола топпар-лоабат, торф, лаьттан кIалхара хиш, лаьтташта эша минеральни бийдал а йоаха бIаьш моттигаш.

Кольски ах-гIайрен тIара Хибински лоамашкара апатиташ йоала моттиг хIанзмо балдаш деш хуле, 45 миллион тонн шера а йоаккхаш, 90 шера запасаш йолаш да. Мехка доккхагIчарех дола Вятко-Камски фосфоритий дух 100 шера запасаш йолаш да.

Iаламен ресурсаш карадерзаро а царех боаггIачь бесса пайда нийсаро а цIенхаштта проблемаш уттаю Iилманен техникаиен хьалхашка. Боккхача лоархIам тIа доалаш латт тахкара геофизике керда методаш хьайир а техника дикагIа хилийтар а, цо шерра а массе тайпара а информаци лу Лаьттан кIоаргаленашкара геологически оттам бовзара. Цу методаша дукхагIча хана торо хулийт дукхача маьхе дола лоамара а бурув деттара а балхаш ца де. ЭВМ а, математически моделировани а, автоматизаци а математически методий база тIа шийна юкъе яра лахар а тахкар а сихагIа хилийтад.

Лаьттан чене тIахдоккхий тохкамаш деча организацей керттер дар да цар дистанционни методех болх беш хилар. космически станцейн самолетийн хоамех пайда а эцаш. Из шерра дIадаржар чIоагIа лоархIам болаш да Iалам лорадара а.

Пайданерча оахкалаш лахача космически методий йоккха кхоане я. Космосера даьхача Лаьттан фотосурташ маьхе дола хоамаш тел территорей геологически оттамах, новкъостал ду керда геологически структураш лахара, лаьттан чIора кIалхара кагъенна моттигаш гойтара. Цу хоамаша лаьттан тIарча информацеца цхьана, новкъостал ду геологашта кердача лаьттан кIалхарча рузкъай адресаш ха. Лаьттан гIулакх де оттаьча космосо йоккхий, хIанз цо хала йола перспективаш, хьеелл геологашта хьелхашка.

(АПН).

ТАДЖИКСКИ ССР. Вахш яхача додача хи тIа Рогунски ГЭС хьалъеча гидростроителий коллектив электростанце керттера объекташ хьалъе йоладеннай. Сиха долача хин аьрда оагIорахьарча йисте йоккхаш латт ши тоннель-водовод. ГЭС здани хьалъяра площадна кийчъеш я. 330 метр лакха хургйолча плотина тIа боала никъ будлаш латт.

ГIишло хьалъеча шерра юкъейоалаю Нурекски ГЭС юллача хана Iоаь йIаьдий опыт. «Болхлой эстафета» яхача принципагIа гIишлон конструкцеши деталаши, машанаши механизмаши доаттаеча предприятешца-поставщикашца чIоагIдаь договораш толаме кхоачашдеш да.

ГIишлонхоашта юкъе тIехьабусараш бац. Къахьегама овсарле дегIайоалаяра новкъостал ду «Рогунгэсстрой». коллектива юкъебаьхкача Нурека ветеранийн гIонца бригадаштеи участкаштеи юкъе вIаштIехьаьккхача дIамагIйола «болхлой эстафета» оалаю.

СУРТАШ ТIА: 1. Сваломонтажникаш Бригадера Иван Присяжный Владимири болх беш ба.

2. Хьалхалаттача бетонщикай бригадир Ленина, Къахьегама Цlеча Байракха, Октябрьски Революце ордений кавалер Хамсариев Камоли цун воI «БелАЗа» водитель Таджикистана Ленински комсомола преме лауреат Хамсариев Акрами. Уж Нурекски ГЭС хьалъеш кийраб. хIанз Рогунски станци хьалъеча болх беш ба.

Р. ПОЗДНЯКОВА сурташ.
ТАСС фотохроника.

«Грозтрубопроводстрой» треста № 2 йолча гIишлош-монтажни управлене эггара дикагIа доврхIачарех я Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни гIишлонхо Албогачиев ГIаза Макшарип керте латташ йола гIишлонхой бригада. Дамашний нормаш 140 — 150 процент кхоачаш а еш хьайрагIаш я из. Цудухьа кIавалехьа пятилетка хьалхарча кхаь шера задани кхоачашьярах рапорт деннад цо.

СУРТА ТIА: комплексни бригада бригадир М. Албогачиев.

В. БУРДУКОВСКЕ сурт.

КХАЬ ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

ДIадаха шу чакхдоалача хана № 718 йола буровой ханал дикка хьалха бурув теха йисте а яьккха, мехкдаьтта доахараш дIаелар Старогрозненски бурув тохара балхий управленерча коммуниста, буровой начальника Баскаков Иван Федоровича кулгалдеча коллективо. Керда бурув тоха дезача моттигера буровой установка хьалъяьлалза яр пятилетка кхоалагIа шу дIадоладенна хана. Болх а боацаш багIа сетем болаш бацар бригадера буруведтараш. Из дика кхетадеш болча буровой начальника Иван Федоровича, цертгрупорга Ремеслов Александр Яковлевича, бригада профорга Краюшкин Анатолий Дмитриевича дийхар УБР кулгалхошкара шоай коллектив «Северная - Минеральная-21» яха тохкама буруя тохара йолча скважина буровой установка хьалъеш боаххача вышкомонтажникашта новкъостала яхийтар. Из буровой установка хьалъяьльача цига бурув тоха доладе лаьрхIар цу бригадо.

Бурув тохара балхий управлене кулгалхоша чIоагIа раьза хинна тIайийцар бригада инициатива, къаьстта чIоагIа гIадбаха бар цу гIулакха вышкомонтажникаш, хIана аьлча, буровой установка хьалъеш боаккача царна новкъостала воагIаш вар 24 саг. Шоай хьинари низи кхо ца беш къахьегаш бар вышкомонтажникаши буруведттараши. Цудухьа йиллача ханал хьалха буровой установка хьалъяь а баьнна, лаьттан ченаш техкараш укх шера 17—18 январе скважина лаккхара бурув тоха болебелар. ТкъоалагIча январе хиннача буруведттарий пусковой конференце цар шоай торонашкен кхоачамашкен хьажа а хьежа социалистически декхараш тIайийцар цхьайтталагIча пятилетка хьалхарча кхаь шера задани Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьтта промышленноста 90 шу дузача цIейга кхачалехьа кхоачашъе. Из инициатива хьаллаьцар бурув деттача коллективаша меттел «Грознефть» производственни объединенена чуйоагIача предприятей бIарччача коллективаша а.

Шоаш тIайийцача социалистически декхараш тIа киттa яяду бригадерча буруведттараша: «Тхоай кхоачамашкен пайда эцаза йолча торонашкен хьажа а хьежа республика мехкдаьтта промышленноста 90 шу дизара цIей диначa къахьегама толамашца белгалдаккхара укх шера 6 октябрга кхачалехьа кхаь шера тоха дезаш хинна 6131 метр бурув теха дакхха ер шу чакхдалалехьа планал совгIа 800 метрал чухьнахьа доваш дола бурув тоха а дош лу саха». КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.), июньски (1983 ш.) Пленумий решенеш, цига къамаьл даьча КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Юрий Владимировича Андропова яь выводаши положенеши бокъонца йола программа а хинна дIаэттар буруведттарий балха тIа. ЦIенхаьтта къовсам лоаттабу цар партийни, паччахьалкхен, къахьегама дисциплина телхаерашца. Дика вIаштIехьбаьккхаб ерригача бригада, хIара сменера, балха моттигера къахьегам, балха ха зехьа йовелга цIендаь дIадьвъккхад.

Цох хьахинар фуд? Январь бетта шин декадагIа буруведттараш бурув тохаш хинна беце а, цар укх шера тоха дезаш дар планагIа 4073 метр бурув, цар дош делар 4083 метр бурув тоха, из цар кхоачаш а дaьл. ХIаьта укх шера 7 августага кхачалехьа 6560 метр бурув а теха кхаь шера план кхоачашъярах рапорт делар цар. ХIанз 1984 шера чотагIа къахьегаш ба уж. Укх пятилетка шерашка мехкдаьтта кIеж а тохийташ ши скважина дIаеннай цар мехкдаьтта доахарашка. Шу чакхдалалехьа планал совгIа тоха лаьрхIача бурох хIаьнзалехьа техад 429 метр бурув.

Къахьегама, производственни, технологически дисциплина чIоагIъярах, бурув тохара гухал лакхъярах, къахьегам эргабаьккха тоабарах, материально - технически энергетически ресурсаш кхоарат къахьегама овсарле лакхъяьй планагIа лаьрхIачул 11 процент. Духьал хьалхарча ах шера паччахьалкхена кходаьд 153 эзар сом, тIайийцача социалистически декхарех кходе дезаш хиннар бIаь эзар сом мара доацаш. Дукхьал дIабахача июль бетта бригада буруведттараша кходьй 32 эзар киловатт-сахьат электроэнерги.

ЧIоагIа раьза хинна тIайийцар буруведттараша «Къахьегама социалистически дисциплина тоаяра болх чIоагIбарa» хьакъехьа КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС соцам 14 августе буровой йолча вIашагIкхийттар беррига буруведттараш, цига цар дийцар къахьегама социалистически дисциплина тоаяра бола болх чIоагIбарах дола дош.

— Вай машар хурбац прогулаш ерашца, «летунашца», балха тIера боацарашца, кахьа рузьна два гIертарашца, — аьлар сменни мастера, ялхлагIча разряда буруведттачо Егорочкин Евгене. Хьаьнала цIена къахьегаш бараш вай массаза хьал а лоацаргба, царна оашаш дола гIо-новкъостал а дергда, аьнна цун къамаьла юкъеэкких буруведттачун гIонча Берсанукаев Докка. Цу гIулакха вай тIахьехаш ба КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС соцам кхаш дувц цар дIахо. Къамаьлаш даьраша дийцар хьаллаьдар буруведттараша Шевченко Александра, Ремеслов Александра, буруведттарий гIончаша Васильченко Ивана, Павловский Александра, буровой оборудованена ремонт еча слесараша Фоменко Владимира, Конюков Валере, кхычар Массане а цхьа барт болаш чIоагIъе лаьрхIар къахьегама социалистически дисциплина.

Ше тIайийца социалистически декхараш тIехкхоачашдеш хьайоагIача Старогрозненски бурув тохара балхий управлене коллективо доакхча къахьегама толамашта юкъе шоаш дизза даакъа лоаташ хиларах доккхал деш ба бригада лаьттал ченаш техкараш. УБР коллективо укх шера дерригa техад 17600 метр совгIа бурув, цох 1700 совгIа метр планал совгIа а тохаш. ХIаьта ворхI беттен ах беттен теха бурув 19029 метр хилар, из да борхI бетта планагIа лаьрхIачул 1279 метр дукхагIа. Къахьегама овсарле лакхъяра задане пхьайтта процент тIехкхоачашъяьй. Баскаков Иван Федоровича яр санна дика къа а хьегаш, социалистически яхье хьалха латташ я Спегирь Владимира кулгалдеча буруведттарий бригада а. Цо а ханал хьалха 14 августага кхачалехьа кхоачашъяьй пятилетка кхаь шерен укх шерен планаш.

Т. АЛЕКСЕЕВ

ДИСЦИПЛИНА ЧIОАГIЙИЧА, ПОРЯДОК ОТТАЙИЧА...

Сунженски района «Путь к коммунизму» колхозо леладу 5400 бежан, царна юкъе 1700 етт ба бетташ. Укх тIеххьарча шин-яьх шера из доакъа колхозе пайда ца луш дар. Цудухьа, цхьайтталагIча пятилетка кхоалагIа шу дIадолалуш цига къаьстта тергам тIабахийтар хьайбай боахам дегIабоалабара. Карарча шера ворхI бетта гойтача хьоккамашка хьежача гуш да хьайбаш лелдераш шоаш лаьрхIар кхоачашде дага болта. План 1811 тонн йолаш ворхI бетта паччахьалкхенга ехай 1837 тонн шура. Планал совгIа кхедаьд 200 Iасилг. Социалистически яхье хьалхле лелаю Ичаев Рамазана кулгалдеча № 3 йолча шурий ферма коллективо. КIезига бац укх коллективе хIанзалехьа а шоай шера план кхоачашъь а тIеххкхоачашъь а бола доярхаш. Масала, шера план 2100 килограмм йолаш доярка Чадиева Марема хIанзале 3000 килограмм шура яьнхай. 3000 килограммага дIахьачай районсовета депутат, доярка Акиева Аьсет. Уж санна шоай декхараш кхоачашдеш хьабоагIача доаркай цIераш кхы а яка йиш я. № 3 йолча ферма хинна а ца Iеш, уж ба колхоза ерригача фермашка. Цудухьа царех цхьаккха йисанзер паччахьалкхенга шура йохкара ворхI бетта йола план кхоачаш ца еш.

Мишта вIаштIехьдаьлу шун лоашача хана хьайбай боахаме гIуланхаш тоаде?— аьнна, деннача хаттара жоп а луш колхоза кертерча зоотехника Чаплев Султана дийцар:

—Эггара хьалха дисциплиней порядоки чIоагIйир оаха тхоай фермашка. ХIараче шийна тIадилла декхар дизза кхоачашдара бехкахам айбир — доаркай, скотникий, фермай специалистий, кулгалхой. Нагахьа санна, хIанз цхьанне гIалат далийтача жоп ерригача а коллективагара хьадех. ХIана аьлча, цхьанне далийта гIалат Iатккъ ерригача коллектива гIулакха. КIезагъекимй прогулаш, цIендаь дIадаьккхад балха тIа корта бохабу малараш мелар. ХIанз доаркаш тIехьабисе балха хьаухаш е скотникаше хьайбашта хатнахьа доакъар дIа ца дулаш, хий ца моладеш моттигаш нагтахьа мара кийслац фермашка. ХIаьта кийсьелча а цу тайпара гIалат далийтачунгара доагIар коллективо ше хьадех. ХIаьта, массанена хьалхашка жоп дала халагIа ма дий.

ХIара дийнахьа фермашка баьча балха итогаш ю. ДикагIа къахьийгараш белгалбоах ахчан премецца, цар сийна арахец «молнеш». ЦIи ца йоаккхаш витац болх во бер. Цар «сийна» арахец сийна бесана «молнеш», хIаьта из массане бIаре чIоаттача моттиге хьалтох. Ерригача коллектива а меттел, кхычахьара хьетIаеначунна а гуш хул болх во бер малагIа ва. Цудухьа ший тайпан цIе сийначa «молнe» тIа дIехзъяьй та цхьанне а безам хилац.

Бакъда, дисциплина, порядок чIоагIъьйр аьнна хIама хургдац, нагахь санна, хьайбашта дIадала шортта доакъар ца хуле. Доакъар ца тоъар бахьан долуш дIадахача IаI оаха лайнача халона [illegible] Курсаев Мохьмад. [illegible]

доакъара культураш. Цу гIулакха Махьмуда новкъостал деш ба доакъар комплекса юкъебоагIа лакхера дешар дийша бола специалисташ: лаьрхIа доакъара культураш кхеяра гIулакх Iохадаь вола агроном, агроном-гидротехник, инженер. Укх шера севооборот а кердаяьккхай. Ялат чуйийна мукъаьйначa 800 гектара тIа дIайийзнай силоса лаьрхIа хьажкIаш, борц, кхыйола доакъара культураш.

Цу дерригне торо хулийт доакъар кийчдара гIулакх лерттIа дIадаха. БоарамагIа болх беш я хIанз колхоза доакъар кийчду комплекс.

Эггара хьалха доакъар кийчдеча коллектива хьалхашка латта декхар да дика сенаж кIоагашка чуйоллар. ПланагIа укх шера колхоз декхарийла яр 2200 тонн сенаж кийчъе, хIаьта, хIанзале 3700 тонн сенаж кийчъе вIаштIехьдаьннад уххаза. Из мах бола фураж кийчъяра балхаш дIахо а деш да боахаме.

Ниттa вогIаш а даь дIаоттадаьд 2000 тонн ча, 500 тонн йол.

Къаьстта дукха кийчъе еза укх шера колхозе силос — 16 эзар тонн. Из декхар толаме кхоачашдара лаьрхIа вIашагIъеллай силос кийчъю отряд. ХIанзе а кIоагашка чуеллай 11 эзар тонн цхьоалагIчеи шоллагIчеи классех йола силос.

Дика хьийкъай укх шера силоса лаьрхIа дIайийна хийна хьажкIаш. Уж хьоккаш я кхоъ комбайн. ХIара гектара тIара доал 200 центнер дика моша доакъар. Комбайнераша Аксютенко Ивана, Токарев Ивана, Нажонов Алексея цхьа ди дахийтац 500 тонн моша доакъар ца хьоккаш. Кхай тIара моша доакъар дIаккухьаш я 14 автомашини тракторий. Шоай бехкагIа комбайнаш сайпа латтайташ трактористаша, водителаша. Укхаза белгалбаьнна трактористаш Чуприн Иван, Сальников Иван, водителаш Безребров Виктор, Боков Аюп, Самойленко Алексей. Дийнахьа барайтта рейс ю царех хIареш.

Боах сихеи дикеи бу силос IотеIаеш боахкача бульдозеристаша Ликев Петреи Дубинцев Иванеи.

Силос кийчъеча отрядашийй я технически гIулакх ду группа, заправщик. Баьча балха итогаш ю нах. Цхьа эр дIадахийтац итогаш ца еш. Социалистически яхье хьал хара моттигаш яьхачарна дIа лу карара кара тела цIе аьм пелаши ахчан премеши. Нагахьа санна отрядо 5000 тонн силос чуйода кIоаг хаппахьа дIакъайлача, болхлошта доагIача алапена тIетох 30 процент. ХIаьта ханал хьалха из болх бича ахча шозза ду кхагIа тIаккхет. Ниттa ахча IотIатох нагахьа санна силос дика хуле. Цу гIулакхаша силос кийчъеш боахкачи болхлой хьинар айду, балхацара цар безам совбоакх.

Колхоза кулгалхоша а йоагIаш йола йоакхо ю цу дешай. Уж тIерт отряда юкъебоагIача болхлой къахьегама хьинар лаьгI ца дайта. ДикагIболча болхлоша даьхача толамех дувцаш араехац «молнеш». Социалистически яхье хьалхара моттигаш яьккхачар сийна колхоза контора коа урагIйохийт Къахьегама Сийлен байракх. Царех лаьца дувц шоай выступленешка колхоза агитатораш а. [illegible]

Х. ШАДИЕВ.

№ 16 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

Кепатеха араяьннай КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропаганди агитацен отдела «Агитатора блокнот» яхача журнала [illegible] номер. Идеологически агитацена [illegible]

Укх шера 4 сентябре вай дездергда мехкадьтти газова промышленностан болхлой ди. Цу дезача дена хетаю шийна «Доагона энергетика магистраль» яха статья КПСС обкома мехкадьтти химически промышленностан отдела инструктора А. Лавриненкос.

Укх шера 60 шу дуз [illegible]

[illegible] «Агитатор» яха журнала. Журнала номер тIа кепатеха я «Агитатора» — 60 шу» яха статья.

«1942-гIа шу дар. [illegible] — фронта» яха шийн корреспонденци исторически [illegible] М. Каратаевс.

«Вай юртий кердадар» яхача рубрикона кIал кепатеха я [illegible] Надтеречни районерча «Набережный» яхача совхоза гIишлон бригадах йола П. Тихонова зарисовка.

Доазол дехьара

●

ВНР. Производствацара Iилма бувзам шербаро тохкамий эффективность лакхъярга, царех хьакиннараш сихагIа практикана юкъедоаладарга дут гIулакх, новкъостал ду халкъбоалама лоархIам бола темаш кийчъяра. ТIеххьарча итт шера мехкарчa Iилман болхлоша шоай низаш оарцагIдьхад производства хоадам боллаш дола дIадехараш кхоачешдара. ХIанз деррига тохкамий балхех 80 процент дараш прикладной лоархIам бола проблемаш кьоастяра тIадерзадаь да.

СУРТА ТIА: электроэнергетически промышленноста будапештски Iилма - тохкама института лабораторе «Ганц» яхача завода заказагIа хьаеш я высоковольтни трансформаторашта лаьрхIа изоляце керда система.

МТИ—ТАСС сурт.

●

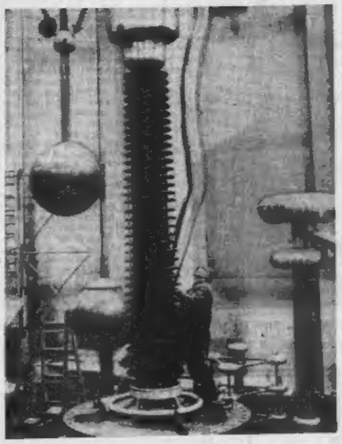

ГИПОТЕЗАШ. ПРОЕКТАШ. ХЕТАРАШ

ХУРГIИЙ-ТЕШ ТУННЕЛЬ ЛА-МАНША КIАЛХА

Эггара хьалха Франценей Англеней юкъе Ла-Манш яхача пролива кIалха туннель яйта дагадехар Наполеон ва, лхаш, дувц. Цу хана дениз дукха тайп-тайпара проекташ уттаьйл, шозза уж кхоачашъе а гIийртаб.

1880 шера дIадоладаьд туннель йоаккхилга. Франценей Англеней юкъерча концессена кулгаш яладаьчул тIехьагIа Дувра кIайча лоамашта юкъе дIадоладаьд тьаллхара балхаш. Бакъда, ворд бухан кIалха ши километр гаргта туннель яьккхачул тIехьагIа совцадир уж. Английски правительстваша хетаделар, цу лаьттан кIалхарча новкъа гIолла хьачу а дене, французски эскаро шоай докха доаллаш йола Альбион дIалоацаргъя, аьнна. ХIана а тIехьа йолаш я къаьнара туннель. Цхьаннахьаре чухьарца а лалар чуухаш а я.

БIаь шу гаргга ха яьнначул тIехьагIа 1974 шера юха болабелар балхаш де. Шин паччахьалкхево, дагa а аьнна, оттадир шинъ аьшкаций болаш цаI вешта кхо туннель елга. Йоккха лаьтта оахкаш йола техника балхаш де йолалар проливан шовва а берда тIа. Из яр цун 32 километр хула готтагIа йола юкъ. 300 метр туннель яьккхачул тIехьагIа, керда хьатIаенача лейбористски правительствас бохабир шийла хьалха хиннача консерваторий соцам, проект сов дукха ахча додаш я аьнна, балхаш совцадир.

Вай хана паромашца Ла-Маншах дIа-юха тIехбоах 20 миллион пассажираш, царел совгIа эараш тоннаш — мохьхаш. Хоаш да, хьатIадоагIа бIаьшу долалуш уж пассажираш а моткъаш а шоазза дукхагIа хургхилар. ТIаккха къаьгаIа гуш хургда туннелагара никъ ца хьачахь баргбоацаргла.

Керда «Туннела хорш» йолалар французски президенти английски премьери вIашагIкхийттачул тIехьагIа 1981 шера сентябрь бетта. [illegible]

кхалтен. Туннелашта цхьана тIий делгeн.

Эггара амбициоанa а маьза взагIа а йола проект — туннельи тIийи цхьан делга сенар вар «Бритиш стил корпорейшна» керте латта Макгрегор. Цун проектах проливан буха гIолла чакхъяла езаш я аьшибстони конструкцех вIашагIъелла йола машина никъ чухувша туннель. Автомобилаш лела никъаш дикка лаьрхIад пла дука тIа гIолла деьнен сяхьен. Берда тIара доладале проливан юкъе хьальча гIайрен тIа кхоач уж. ТIаккха кемаш делача моттага Iокlала а даьле, аьшка никъ болча туннелах дIаккет. БархI миллиард доллар мах болаш я из проект.

Цу варианта кхоачамбоацар да. Критикаша яхачох, хIара 5—6 километр масса за яла вентиляционни трубаш йоагIа сонзга. цар новкъарло ергья навигацена. Шин проекта гадолхаш Макгрегора йоах: пхе шера бIаь эзар сага балха моттиг лургья цу тайпара беча балхо. ХIаьта туннела езаш йола конструкцеш хьаелга вIаштIехьдоаккхаргда, хIана экономически доха латтача Англен Шотландеи къулбаседен районашка.

«Евробридж стадиз» яхача компане проект я 12 мугIарах машинаш а делаш аьшка никъ а болаш хьалъулла тIий делга. Проекта авторашa дерхI, яйгача конструкцех пайда эцаро йиш хулийтаргья пролета йоахал кхаь километрга кхачалца е, из шозза йоккхагIа я эггара яIаькагIа йола «Хамбер бридж» яхача Англерча тIаь пролетал. Цу тайпарча гIишлонах ворхI миллиард доллар гIоргда.

«Линк ту юроп» яхача компанена бакъахьа хет хьалъулла тIий дича, яах мугIарах болаш а болаш. юкъе ши километр гаргга кIаьха пролет йолаш.

ТIаьш тахкара духьала болчар кертера аргумент я проливана юкъе магораш [illegible]

туннель. Цуна уллув цхьаькха туннель хургья 4,5 метр диаметр а йолаш, цо торо хулийтаргья хьалхарча туннела технически [у]хал леладе. Магистральни туннелах гIолла дIа-юха ухаргья пассажирски товарни поездаш. Цу тайпарча проектох, цийдале, ши миллиард доллар мара а гIоргдац. шоалагIа-дале, вентиляционни сооружени е сэалга тIера доал, цул совгIа, кердача технологена тохкамаш де дезац, кIезигагIа за дергда гонахьарча Iалама а.

Цхьаькха вариант а я проливa бухан кIалхa гIолла ворхI метр диаметр а йолаш туннель йоаккхилга. Цу чу гIолла деларгья легковой грузовой автомобилаш дIа-юха кхухьа товарни поездаш а пассажирски экспрессаш а.

Скептикаш шек ба, тIадоагIарг хургIийтеш Англеи Францеи церех цхьаькха а проект, яхаш, хIанз уж шинха а паччахьалкхе экономически халача хьале йолча хана. Цул совгIа, хьашт долаш хургIийтеш частни инвестораш а цу гIулакха шоай кисара ахча хьахепа.

Аьшка никъ болаш туннель яккхара чIоагIа духьале еш ба гонахьара Iалам лорадара тIехьовраш. Станцей подъездий накъашеи чIоагIа йохаергья, йоах цар, Дувра районе Кент яха графство улла моттиг. Паромни портовни компанеш а я туннела духьала, цар чIоагIа хоббе я английски парламенте.

Цхьаькха цхьа хIама а да, транспортни магистраль еча хана теркалде дезаш. Лонданаи Парижаи юкъера никъ эггара сихагIча экспресс пхе сахьата бергба, бе-башха доацаш пролива тIа е кIалха из бале а. Цхьа сахьат кIезигагIа мара бац из хIанзарча поездо паромах пайда а эцаш беча никъа.

Великобритане транспорта министрстаI аннало «Интернашнл трибюн» яхача газета интервью луш аьлар, дукха ха ергья, аьнна шин паччахьалкхен правительства царех моллагIа цхьа проект хьакаржалехь. [illegible]

Игорь АЛЕКСАНДРОВ. (АПН).

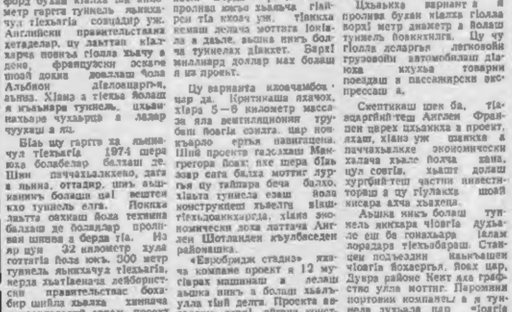

АМЕРИКАНСКИ ХЬИСАПЕРА ВАХАР

ТХОВ-КIИЙЛЕ ЙОАЦАРАШ— АМЕРИКА «КЕРДА КЛАСС»

«Хьабоалабе укхаза чубаха цIа доацараш, дарзах-дуIах байнараш, аз айбергба царна Дошо коанаIараша хьалхашка сийрда бага». Уж мугIараш да лаьдаь Кортамукъален бIаргIа тIалаттача моанхаза пьедестала тIа. БIаь шу гаргга ха я нью-йоркски порта юкъе дIамигача гIайрелга тIа на латта.

Бакъда, уж хоза дешаш харц да, американски «кортамукъалех» йола миф ше саьнза. Баттери-парк, йоккха йоаца сквер (цункен Кортамукъален бIаргIаьнне юкъе цхьа готтига хий мара дац) йIайхача хана тIайнг аьле йнае хул тхов-кIийле йоацачарех. Баттери-парка бахархой сиха бац бIаь шу хьалха даьча йоазоно яхар де. Ахча доацилга дац из царга, монумент латтача туристаш дIакхухьлача паромах дала. Царна дийна хов, кхыча кхо миллион тхов-кIийле йоацача америкашта санна, «кортамукъале» яхача американски IадалагIа ше Iешвола моттиг хувцар долга сезонага хьежжа: ахкан бийсана скверашка латта гIайдаш да парка меттащ: хIаьта Iа тIадеча, уж капиталистически Америка йоккхача городо арабаьха лелараш. моттиг хувцазаш хул, «Iай фусамашка» хьачубахна — уж я довл доацаш латтача цIеной подъездаши тховний чухьеши, уж ца теьача — духьхьал вентиляционни решеткаш.

Нью - Йорке хIанз 80 эзар саг ва чуваха цIа доацаш. Чикаго а «вах» 25 эзар саг. Америке хIара городе ше-цийн тхов - кIийле йоацараш ба дениэ дукхагIа хулаш. ХIаьта мел дукха бахя моттиги болам боацаш нах лела мехка кьыкашка американски Iадала шийна а хац.

Мехкара келайоазон органаш наст - кастта дош ца аьлча ялац Америкерча «кердача классах» — американски вахара атрибут хинна йолча тхов-кIийле йоацаш барий классах. Хьабе болх боацаш айлаюкъе баьнна миллионаш лел Америке гIолла, царех хьахул чубаха цIа доацачар эснар. Массехк шу хьалха дукхагIа бола тхов-кIийле йоацараш ха яха нах бар, шоай къахьегаме вахар уж чакхдаьккха баьлча капиталистически общества. Ялга шлан санна, арахейса бола, тIаккха райгаювски администрацe халкъа духьалара политика бахьан болаш цу «бицбенна» болча американций «социальни портрет» цIавьха хувцадалар.

— ХIанз тхов-кIийле йоацаш вар, — язду «Нью-Йорк таймс» газето, — из 20-а 40-а шерашта юкъера ха йола маIа саг ва. Цун нхьашa тайпара гойзалаш а я, цхьа болх а хинна, бакъда, тIаккха боабаьб цо из. Нагахь цун дезал хиннабале а, уж дезал безаб цун, цунга уж кхаба йиш ца хилар. ТIаккха, цо мах дIа ца тела, тхов - кIийлех хьаьнал из. Цхьан юкъа гаргарчашта хаза е воазача лелавар. Юкхера а, шоашта чIордавоча, цар аракIессия.

Николай СЕТУНСКИЙ, ТАСС-а корр.

Нью-Йорк.

НИКАРАГУА. Вашингтона агрессиянна [illegible] никарагуански халкъо шийн мугIараш кхоадлу, империализма наемникаш [illegible]

СУРТА ТIА: сандинистски халкъа эскара зенитчикаш тIема кийчо еш хана.

ТАСС спец корр. Г. НАДЕЖДИНА сурт.

ТХА КАЛЕНДАРЬ

А. Б. ЧАКОВСКЁ—70 ШУ

Яздархо Александр Борисович Чаковский. Вьча дийнахьа денз 70 шу дузаш. ТАСС фотохроника.

ВАЙЦИГА ХЬОАШАЛГIА

ОПЕРЕТТА ЕЗАРАШТА...

Нохч-ГIалгIайчен столице 3 сентябре шийн гастролаш дIайолаергья город Ивановерча музыкальни комеде театро. Театр Грозне эггара хьалха дена да. Тха город — из я Иваново-Вознесенски тIаьчей традицеш сий а деш лелаеча текстильщикий город, цул совгIа из я Россе дог — Хьалхарча Совета мохк. Алхха дика нIадаш хьадарах пIэа Iац тха город, дерригача дунен тIа цIи хоза ба Палеха говзанчаш.

Сакъердаме а дукха оагIонаш йолаш а да цун культури вахар. Иванове да кхоъ театр — драматически, музыкальни, тенинийи. Оперетта жанре мехка къаьнагIча театрах лоархIаш да Ивановски музыкальни комеде театр. 1983 шера 50 шу дуз цун. Шө хьахилча денз (1935 ш.) вахара лоархIаме проблемаш сцена тIа йоаш хаш хьадоагIа театр. Советски драматургена кIоаргга уйла тIайохийташ хилар — из я тха коллектива кертте ра белгало. Дуккха ха я цох «советски оперетта лаборатори» я оала. Из шийн цхьа бахьан доацаш а алац. Шө санна долча театраштa юкъе эггара хьалха арителашта В. Александрова «Малиновке сагI йоалаяр», И. Дунаевске «Дешо аре», В. Вишневске «Форд шерра лIабаьржаб» яха музыкальни комедеш йовийтар Ивановски театр да. Цу комедеех советски театральни искусства дошо фонд хиннай.

И. Дунаевске «Мукъа нух» яха оперетта лаъаь льникай ала мегаргда Ивановски театра репетицешка. ХIаьта композитора М. Самойлове комедеш «Иштта бийсаш», «Цу хана Севилье» эггара хьалхе тха театра сцена тIа отталый.

Йоккхача драматурге произведенеш сцена тIа увттаир керда гIулакх дац театрана. ХIана аьлча, дуккха шераш хьалха а коллективо отIалый Е. Шварца, В. Гроховске музыка яхъаь йола «Тамаш йоаца тамаш» яха пьеса. Из спектакль Москве гойтача, цун лакха мах а бир.

Театра коллективана дог раьза долаш болх бу музыкальни комеде жанре болх беча композиторашца: Е. Птичкица, М. Самойлова, Е. Жарковске.

Театра кертера режиссер ва РСФСР искусствай заслуженни болхло И. А. Дубинкин, кертера дирижер РСФСР заслуженни артист Б. Е. Цигельман. Цар кулгал а деш оттаяь я хIана репертуара юкъейоагIаш йола комедеш. В. Шукшине произведенех оттаяь «Мерза комар» яхача спектакла йоаш лоархIамера нравственни проблемаш. Шукшина проза торо хилийтай данахьа диллуш доаца сурт-сибаташ сцена тIа хьокхолла. Цига драматически долча хIаман юкке дахаш да сакъердам боакхаш дар. Цу гIулакхо актерашкара дIаех лакхара драматически говзали вокальни оагIув дика хилари.

Сакъердаме, дукха гIартата дола «Кхалнаьха бунт» яха спектакль оттаьй М. Шолохова «Донской дувцари» мотивех. Теркам тIаозаш йола яздархочун кхоллама комедийность езащ тIаэц вай мехка театраша. Шолоховски турпалаш хоза, чIоагIа оамалаш йолаш хилар да цун произведенеех оттаяь спектаклаш наха дика тIаацаш хилар. Спектакль язъяр ва композитор Е. Птичкин. Цунца айхха бувлам лоаттабар театра балха тIа дика лер юташ хул. Царех да актерий аьттув хилар, оркестро дика болх бар. Цун тешал деш я А. П. Чехова произведенеш дарде а цIда оттаяь «Инарал юкъе волаш сагI йоалаяр» яха спектакль.

Тайп-тайпарча замашка бахьача наьха ролаш ловзаеш ба актераш. иштта уж ловзаяро гучайоаккх, легIа кхувл цар говзал. Актераша ловзаеча ролашта юкъе я Б. Рацера, В. Константинова, Д. Патрика, кхычар произведеней турпалий ролаш.

Театра керда болх ба ала мегаргда «Сакъердаме вола къинош дар» яхача спектаклах. Цу спектакле вуйнар ва Малхбоален фаьлгашка каст каста нийслуш вола Ходжа Насреддин. Из оттаьй театра болхлошех Узбекски ССР культура заслуженни деятеля композитора Э. Салиховех КК АССР культура заслуженни деятела художника Т. Шарахимовех. СССР хьаьнь 60 шу дизара хетаь яр из.

Лакхе белгальъяхача спектаклашка кертера ролаш ловзаеш ба РСФСР заслуженни артисташ В. Бирилло, Л. Высоцкая, С. Артюшкевич, В. Келпи; артисташ Н. Ситнова, Ю. Коган, В. Бедняк, Т. Иванова, Л. Грачеле, Н. Дорошенко, В. Каницкийх, Ю. Спиридонов, кхыбараш.

Гераштa лаьрхIа бе португальски яздахочун М. Машану фаьлгах оттаяь композитора И. Ипатова музыка лаъаь спектакль-фаьлг. «Теннийи фея» яхa австрийски композитора И. Вайера балет. Берий спектаклашта а кхыча дукхагIча спектаклашта сапна оформлени яьр ва художник Я. М. Зейде.

Шийн юбилей кастта еъе. кхоллама отчет е кийчлуш ехь йола гастролаш цун юхьиг саппа лархI театра коллективо.

В. ИЛЬЯШЕНКО,
театра литературни даькъа йола заведующи.

СУРТА ТIА: «Инарал юкъе волаш сагI йоалаяр» яхача спектаклера сцена.

КЪАХЬЕГАРАШ БЕЛГГАЛА ХУЛ

Дика нах гулбеддар укх денош. Грозненча С. М. Кирова цIерагIча культурай салаIерен парке Назрановски Малгобекски районашкарча художественни самодеятельноста коллективай концерташка хьажа. ХIаьта уж концерташ цар отчетни а хинна дIаэттар, грозненцаша мах бир цар художественни говзала, концертни номерий дикала, ерригача программай чулоацама. Хьалхарча аргIах концерт луш хул Назрановски района самодеятельни коллективаш. Ека йолалу сиха халхара йиш, фата, сцена тIа цхьаша воалаш арабоал тIах аьнна дола гIалгIай фольклорни халхар деш бола Назрановски районни культура ЦIен «ТIаргам» яхача халхара ансамбла доакъашхой. Цу ансамбла кулгалхо ва Нохч-ГIалгIайчен заслуженни артист А. Мухамедов. Фольклорни халхар аьлча, кхетадеш да цун юкъе вай даьна даьча къаьнарча халхарий элементаш хила езилга. ХIаьта из халхар цу хьисапе оттаде дика карагI а даьннад ансамбла кулгалхочун.

ХIаьта «Асса» яха Назрановерча культура Дворена халхара халкъа ансамбль хьоайича белаше велакъажар хул из йовзаш волча. цун халхарашца цIаь хьежа волча сага юхь тIа. Из ансамбль сцена тIа яларга сатувсаш бар концертага хьажа баьхкараш. цо шоай дега лоIам барга сатувсар. ХIаьта из иштта хила а хилар. Цу ансамбло даь маIача наьха ше халхар шоай хозалла, хIара халхархочо дика шайрдь хиларца каравугаш дар. Соце хиннача художественни самодеятельноста коллективий фестивала лауреат хинна «Асса» тахан а я шийн халхарашца цецвоакхаш. ХIаьта из дукхагIча даькъе, цу ансамбла кулгалхочун, Нохч-ГIалгIайчен заслуженни артиста А. Могушкова баркал ала дезаш гIулакх да.

ТIадувха чоккеш «ТIаргам», «Асса» яхача шинна ансамбла хозача хIамах даьа, теркам тIаозаш, бIарг хьоасташ да. Из кIезигa лоархIам болаш дац, хIана аьлча тIабувхача халхарчий хозача гIарсо кхы тIа а сийрдайоакх сцена. Цу дешашта Назрановски района культура отдело йоакхо ечох тара да.

Газеташ тIа цкъа йийца йиннац районни культура ЦIен «Аьрзи» яха вокально-инструментальни ансамбль (кулгалхо А. Тутычев). Миштa кийчъеннаяр из отчетни концертага? Лаьрхха цу концертага кийчъяла ца езаш шийн кIоаргга чулоацам бола, интернациональни программа йола массехк шу да из коллектив хьайоагIа. Цун юкъерча эггара зIамагIйолча доакъашхочох — солисткаx Барахоева Хьавайх массехк дош ца аьлча нийса хургдацар. Хьана геттара зIамига йолаш енай цу ансамбле, белгалдаккха деза из хIана я йоккха ца хилар а школа дешархо хилар а. Массехк шера цу ансамбла солистка йолаш хьайоагIачи Хьавай цIи дика йовзаш я Назрановски районе, цун хоза, нийса ека оаз езаеннай дуккхача наха. ХIаьта грозненцарта я дезаделар цо дIааьнна «Зурма оаз», «БIаьстан догIа» яха иллеш, цун тешал деш дар из сцена тIа юхаеxаш хинна хилар.

Цхьа кхоачамбоацар нийсделар назрановский концерта юкъе. Вай республике воагаш вола Нохч-ГIалгIайчен культура заслуженни болхло, иллиаларxо Медов Мустафа вIалла тара вацар ше хьалхе хиннача, иллеш во дIааларца нъоастaлуш хилар из. Цул совгIа, вокальни группа я аьнна цуна сцена тIа арабаьнна нах вIалла илли аьнна бий-те хьалхагIа аьле хеталора. Из хетадалар бахьан дар цхьанне аокханга ла ца дугIаш. шоай хьашт долчча тайнара цар иллеш дIаалар.

БIарчча хьанийцача йоккха а кIоаргга чулоацам бола а программа гойтар наьсархоша. Цун юкъе дар эрсий, гIалгIай, хIирий иллеш, вайнахи, азерски, аджарски халхараш.

Уж дешаш ала йиш йолаш яцар Малгобекски района концертни программа. ВIалла ца хийттача тайпара во яр из. Цхьан-цхьан халхарехи массехк иллехи латташ йолча цу программа цунга хьежараштa тоам бир аьнна ала хала да. ХIаьта дукхагIча даькъе иллеш дIааьннар цхьа иллиаларxо — Малгобекерча городской культура ЦIен директор Ахциева Хадижат яр. Из профессиональни иллиаларxо я, массехк шу мара дац цо Грозненча республиканcки музыкальни училища вокальни отделени дийша чанкъяьккха. Бакъда, Ахциевас ше дIааьнна массехк илли во аьнна деце а, царех уж Малгобекски района ерригача художественни самодеятельноста программа яр ала йиш йий? Цуя уйла яьлц-те Малгобекски района культура отдела заведующе М. Мержоева, художественни самодеятельноста коллективаш Грозне йоахкийтаза а цул хьалхагIа а.

Концерташ чакхдаьннад. бакъда ма йоккха юкъ йоал Назрановски Малгобекски художественни самодеятельноста коллективашта юкъе шоай дикалга, программай чулоацамга диллача. Къахьегараш белггала хул.

С. АРЧАКОВ.

СУРТАШ ТIА: 1. Назрановски районни культура ЦIен «ТIаргам» яха халхара ансамбль; 2. Илли оалаш ва А. Тутычев.

СПОРТ

«ТЕРЕКА» КОТАЛО

Самардийнахьа Грозненча С. Орджоникидзе цIерагIча стадиона тIа Махачкалерча «Динамо» яхача команда «Терека» аргIанара ловзар хилар. Ала деза, цул хьалхардар хьоашалгIа Нальчикерча командана ловзаш. счет 1:1 йолаш грозненцаша чакхдаьккха хилар. ХIаьта хьоашалгIа бахача иштта ловзар сел во а дац.

Цо дог айдаь чаиш хила дезаш дар грозненций «Динамоца» ловзаш. Иштта хоза ловзар «Тереко» ца гойта дукха ха яр. Сарралца догIа диъаха стадион тIаьда яле а. бакъда из дукха вeлуш дацар футболисташ халаи. дика ловзаш хиларея. Шакхе а команда гойтар футболисташ барт болаш а технически оагIо дика йолаш а хилар.

Бакъда, хьалхара бургац фусамдаьй наIарашка чутехар. ловзар дIадоладенначa кхоалагIча минуте. ХIаьта вай мехкахой а бацар мелал йовлийташ, кхы а шин минута яьале У. Садаева «Динамо» наIарешка кулийт бургац. Хьалхарча тайме кхы а диназа белгала вала йиш йолаш вар «Терека» шин футболист — Резепов Камили, Садаев Iумари. Бакъда, счет 1:1 йолаш чакхйоал хьалхара гайм.

ШоллагIа тайм чакхъяллалца хьаьний наIараштa кхерам тувсаш хилар грозненцаш. ХIаьта аьттув-м цкъа мара баланзар. Ловзара 70 минуте бургац чутоха вIаштIехьдаьлар Хохленко Олега. Иштта, счет 2:1 йолаш чакхдаьлар из ловзар. «Терек» кот а йолаш.

АргIанара «Терека» ловзар хургда кхоана. Из ловзаргья Астраханерча «Волгаца».

С. ОСМАНОВ.

АРТИСТАШ БОАГIА...

ЮМОРЕСКА

— Салам Iалейкум! — аьна йист-иллар со лаккхача лоамашка уллача тхоей колхоза председателега. муг мо цун кабинете чу а иккха. Салам юхадерзаде аьнна бага хьайийлача вагIийсар из, аз сай къамаьл дIахо а доладеь:

— Вай республика столицера Грозера хIанзза «Молни» яха телеграмма кхаьчай сога. ЛедувгIаш гIулакхьага: «30 августе шун клубе хургда мехка цIи хоза артисташ юкъе бола эстрадни концерт. Клуб кийча хилийта, вIаьта боза тьешийлертIа гIазцая». Ухзан кIал латт воккхача хьокимо ездаь кулг.

Цу гIулакхах дукха ца тешаш дIа а хийца ше Iойийшар из председатель.

— Тамашийна боз! Ай, делле а йицъеннача, гаьнарча воагаш юрта, М. Ю. Лермонтове а Х. Нурадилове цIерагIча театрий а, къаметтал филармоне а артисташ ца хиннача, миштa боагIа иштта цIи хоза наь. Тамашийна боз!

— ХIанеб из тамашийна боз? Массехк бахьан хила терлу уж вайцига баккера. Меселе, хьамал, царех цIа дасaртисташа салеIа кхьрзIаш цхьаьна, ерригача ордиго. ТIаккха вайцигарчул дикагIа салаIа моттиг мичахьа я? ЦIена фо, шакIа санна цIена шийна зий, бешка, кIетте хьаьча сом, пийшка чуре арайоагIа мехкх, йIайха сискал, чам бола чIаьпилг, къона Iаькерг. ХIаьта ца-м, вайначул дикагIа, лакха богIача хьакимашта хоа. Цар-м дика уйла яьй хьона цу гIулакха. зIамигачун а доккхачун а. Цхьа-ше концерт дургде, хIаьта поамароше дукха хало ергьяц царна.

— ХIана Iа дуецачох теше-м дерригa а уйла ва ма дий, цхьаннегера дIа мол кккер, помещени мичара яхьергья вай. Хьона ца хайча, хьох клубе директор ва ала йиш яле, хьенна ховргда из моларIча хьала тIа я. ЦIи хоза Райкин Аркадий къамаьл де волавелча тхоа чубоагIа фу ала воапл хьо. А, наь сел чIоагIа белара боагIаргбац тхов чу, сарпалаш йоккаенадаь боагIаргба. Ротару Софие мали дахкка дIаэттача дехьара-сельвера чу хьенкача михах оаз яйне юсе (дагадоха в кхераме зIама да из). ТIаккха довзол арахьарчарна хIама хуле фу хургде хой хьона? Дэкиза гIарт-тата хургда. Уж вайцига баккийта йиш яц, хIанзза телеграмма елча нийса да: ниъ во ба, хеоттам тепхаб ергда вай.

— Э-э, хьона-м артисташ боваац моттам а ва со. Церна вайцига салаIа цкъа дагадоха дале Iерг-м даьра бац ца бахкача, фух хиларех. Даьре боагIаргбар уж аьрзаш тIа, дельтопланеш тIа, вертолеташ тIа а хайша. Цул совгIа, хьаймаш дузьала ца хилча хIаьта а.

Председатель уйлане вахар. Цунна бIаразьалачa цох къахетар сона. Эттана гIулакхах тувлавеннача, бос бахача цун бIаргаша дахар шийна гIо дар, фуннагIа дехь а. Цу тайпара сагI уллув нийсвалензар. ТIаккха кIеззига кертошке уйла йита хайшар тхо. ЦIаьхха, цхьа хIама дагадехар сона.

— Гостиница, дерригa дIадаьлча, колхозникий цIагIа дIанийсбергба вай уж. — аьлар аз. — Кердалер хьалде кхуэргдац вай. ДикагIбольча наьха цIеношка дIагIоха нийсбергба, уж кIеззига мичад вай. ХIаьта уж хьакхачалалье клубе ремонт-м а еаргья. Воцта, со цхьа дийца мича Iиймаз из хьога. Грозера воашта гIо де баккарга а це хьежаш, вай воаш сихха дича баккарга дя из. Ялат чуйица ма дьяннадий, гIалага вайна гIо дергдареш а хургба. Вейне ма хеpра, гIишдоа- матерналаш йолаш ма йий. Цу дикана гIулакха ссудаца йиш а хургья. ТIаккха гIулакх дIа зIена додац! Вай юртарча наьха цIеношт'Iаеш а, бIарг хьоасташ, хьоша тIаэца а ва йете дезац, хIаьта а хьоьшане выступлени а моттигаш.

Председатель юхь сийрдаьлар:

— Къонах ва, — аьлар цо сога, — бокъонца вола къонах. Юрта сий доадергдац вай. Клуб-м зац сона, вейт-м культуре Дворец ерга город Аргунерча а дикагIа, кхы а дикагIа ергья, республике а эггара дикагIа. ТIаккха уйла а ю, юха из колхоза чотагIа хьальярех къамаьл дIаходильар.

Iза председатель ше аьнна дош чIоагIа долаш ва, цо дош делча кхоачашдергхиларех шекха яц. Цо дош денна сел дукха ва хаалe тха лоаман юрта хьейийлар культура Дворец. Дворец, Дворец я из!.. Цу дийнахьа керда телеграмма ера. «Артистий планаш хувцадаларах гастролаш кхьче, хIанз а белгал ца аьче хене хургйолаш йитай».

Бакьдар аьлча, цхьаннена зене долаш гIулакх хиланзар цох. ХIанз тха самодеятельни артисташ республика арахьа а бовзаш ба. ХIаьта моцагIа тханцига бакка ца бахьа цIи хоза артисташ фух дергдолаш бар тха говзанчаша цхьана концерта дакъа лацара. Культура Дворец хIанз республика цIи хоза а я. Тха юрта дукха туристаш аха баьлар, юрта чубоаш бацаа. Бетона ниъ биллар. Председатель дукха а каст-каста а хестабора, сона хетаташ совгIат а дешар дуннем.

ХIаьта цу гIулакха юкъе вIалла ца зувш энсар «Шийтта гIанар» яха книжка, къаьстта а цу книжка «Дунен хаакъаштa юкъера шахматни конгресс» яха юрта бозаш вола сон, хIанз а тха буззама уйла нечальниклла болх беш йола са йишем.

М. ЛАГУТИН.

«МОЛДАВСКИ ПИРАМИДА»

«Рубика кубико» яхача довзаш долча венгерски ловзара-головоломка конкурент хьахинад — «Молдавски пирамида». Иштта цIа тиллай шийн объемни логически ловзарах Кишиневски тракторни завода инженера-технолога Ордынец Александра. Цу изобретенех авторски свидетельство дIаденнад цунна.

Цхьа Венгре йолаш Ордынеца теркаш тIаэвар юхе гIолла тIахьоачача кIаьнка кхетаеш бе йоадлача сийрдача кубико, тIаккха бе а елла сое а хьежар, бакъда кхаьст-кхаьста цун довкьош кхеташ хилара механизм кхетее цаганвар: кубин зIаьнагIйоахаш яцар. Цlавеначул тIехьагIа кхааморг дахчах е велар. Эггара хьалха барх1 даькъах латтар йир, тIаккха шоаттагIьен дийтта даькъах латтар. Дерригa хоттамаш цIена болх беш дар.

— «Рубика кубика» кхайле гучаьнаккхи вальтча, — йоах Александра, — са безам эггар воллагIа цу тайпара кйса цхьа хIама хьаде. Иштта хьахилар «Пирамиди».

МалагIа бе-башхало я цунан «Рубика кубиканен» юкъе? Цхьа-дале, «Пирамида» кIезагига цхьалхагIа йолаш сихха хеталу — цун решенеi варианташ кIезигагIа я, ухназа а бIаьшт миллионаш уж яле я. ШоллагIа-дале, — чоалханегIа я: «Пирамида» хьекулаш йола йийтта элемент оагIора ябача плоскосташа кхеташ я, хIаьта «Рубика кубика» яраш нийса болаш йолча мара кхоатац.

Эксперташа аьнаx, из ловзар гойтара пособи санна юкъедоладе мегаргда начертательни геометри Iомадеча хана, цо логически уйла е а Iомаву.

«Пирамида» яраxер «Волна» яхача кишиневски производственни объединене а «Техприбор» яхача подмосковьерча предприяте а.

ХВОРОВ Александр.
АПН корреспондент.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

25 АВГУСТ
II ПРОГРАММА

17.00 — Бераштa. Мультфильм.
17.30 — Шолжа котар. «Из дерригa а кьа да».
18.00 — «Кхалсаг, кхьахьегам, унахцIено» Iилмай-популярни фильм.
18.10 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла».
18.30 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
19.00 — «Iалам лорадe» (нохчий меттала).
19.30 — Хьу тедачара репортаж! Документальни фильм.
19.40 — «Коллективера моральни климат».

26 АВГУСТ
II ПРОГРАММА

16.30 — «Юрта боахама техника кийчъяри дIаетталь воттаяри». Iилман - популярни фильм.
17.10 — Хьувкъам-83.
17.40 — «Берд». Документальни фильм.
17.50 — Къахьегамца и сага сийле. «Знаменский» совхоза кхартолаш лелачох А. Угурчиевах йола телеочерк (гIалгIай меттала).
18.05 — Нохч - ГIалгIайче гIолла.
19.00 — Мультипликационни фильм.
19.10 — «Прокурораш» фильм. Нохч - ГIалгIай АССР прокурора хьалхарча заместителе А. В. Морозова комментарий.

РАДИО

25 АВГУСТ

7.20 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).

7.25 — «Юрт: гIулакхаши йоаккхамаши». Хаоттамах бола хоам (гIалгIай меттала).

8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.

8.23 — «Сердало» газета обзор.

8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).

8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).

8.36 — Музыкальни антракт (гIалгIай меттала).

8.40 — «Дега хIотамца». Радиовыпуск (нохчий меттала).

11.15 — «Агитбригадаш кхайтIарча станашка» (нохчий меттала).

11.30 — «Къахьегамца доал сага сий. Зарисовка (гIалгIай меттала).

11.45 — «Луч» совхоза шофера М. Торчхоевий хетадаь музыкальни радиооткрытка (нохчий меттала).

15.15 — Концерт (нохчий меттала).

17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).

17.16 — Бахархошта гражданский обороная хьаьца (эрсий меттала).

17.31 — Халкъа музыка (гIалгIай меттала).

18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).

18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

18.30 — Хоамаш.

18.40 — «Атеист». Радиожурнал (гIалгIай меттала).

УКВ

18.00 — Т. Рыбасова. «Iаьрмача гIумарашка». Радиопостановка.

19.00 — Довзаш дола нохчий-гIалгIай иллеш.

19.45 — «Лоаман лаьча». У. Гайсултанова повеста тIара дакъа (нохчий меттала).

19.50 — «Цхьан вальса истори». Музыкальни передача.

20.20 — «Къона таланташ» яхача цикла передача (гIалгIай меттала).

26 АВГУСТ

7.20 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).

7.25 — «Юртара Iуйренаш» (эрсий меттала).

8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.

8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.

8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).

8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).

8.36 — Лирически иллеш (нохчий меттала).

11.15 — «Республика яздархой машара тIехьарча къовсаме» (нохчий меттала).

11.35 — Музыка (нохчий меттала).

11.45 — «Хьайбаш леладар — ударни фронт» (гIалгIай меттала).

15.15 — Литературни Нохч-ГIалгIайче (гIалгIай меттала).

15.35 — Музыкальни антракт (гIалгIай меттала).

17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).

17.16 — «Къахьегама коллективе — кхетамца кхевара юкъ моттиг». Беседа (гIалгIай меттала).

17.31 — «Ца айгаш» (гIалгIай меттала).

18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).

18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

18.30 — Хоамаш.

18.40 — «Вокхийчи хьайбаш леладари: проблемаш, лехараш, сацамаш» (эрсий меттала).

УКВ

19.00 — А. Шнейдер. «Iалемо сагI хьалхлеву художнини волаш». Музыкально - литературни композици.

19.35 — «Маршa догIалда, иллиl». Концерт А. Голодне певеста тIара дакъа (нохчий меттала).

20.00 — М. Динаева дешаш тIа даьха иллеш.

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

Никъ барен экскурсейи Грозненски бюрос сакъердаме никъ бе хьех туристически поездаца Грозный — Харьков — Киев — Львов — Ужгород — Мукачево — Яремча — Черновцы — Кишинев — Одесса — Херсон — Севастополь — Феодоси — Новороссийск — Грозный яхача маршрутагIа, 29 сентябре денз 15 октябре кхаччалца. Путевка мах 172 сом ба. Туристашта дергдола гIулакхаш: купированни вагонашка никъ белге, вагонашка-ресторанашка хIама дуалге, городашка экскурсенни гIулакх делге.

Путевкаш эца йиш я профсоюзни комитеташка гIоллеи никъ барен экскурсейи Грозненски бюро гIоллеи.

Ца кхетар хаттa мегаргда телефонаца: 9-67-65.

ДIАХЬОШ ДА 1984 ШЕРА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА ЯЗЛУЛГА

Газет яздара мах: шера — 4 сом 8 кепиги, ах шера — 2 сом 4 кепиги.

Газет язду «Союзпечать» ерригача отделенеша, агентстваша, общественни уполномоченнаша.

Хенан хIоттам

Тахан республике гIоллеи Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 2 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 18 — 23, Грозне 21 — 23 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура буйсана 12 — 17, дийнахьа 22 — 27 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364007, г. Грозный, Маяковски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктокхаьа секретара — 2-84-68; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспорта — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаташ — 2-65-64; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364007, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-69; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-65-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувла шинарен, ереи, шоаттен деношка

СФ00246. «Грозненский рабочий» издательство типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4201.